

Заштита жена од насиља у породици и партнерским односима

ИЗАБРАНЕ ПРЕПОРУКЕ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Заштитник грађана

**ЗАШТИТА ЖЕНА ОД НАСИЉА
У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ
ОДНОСИМА**

**ИЗАБРАНЕ ПРЕПОРУКЕ
ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА**

Београд
2016.

САДРЖАЈ

I	УВОДНА РЕЧ.....	7
II	ФЕМИЦИД КАО ПОСЛЕДИЦА ПОРОДИЧНОГ И ПАРТНЕРСКОГ НАСИЉА ПРЕМА ЖЕНАМА.....	9
	Препоруке Заштитника грађана.....	9
	Поступање полиције.....	21
	Поступање органа старатељства.....	28
	Поступање здравствених установа.....	33
	Оцена стања.....	34
III	НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА И ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ ДЕЦЕ.....	37
	Препоруке Заштитника грађана.....	37
	Поступање полиције.....	53
	Поступање органа старатељства.....	56
	Поступање здравствених установа.....	67
	Оцена стања.....	68
IV	НОРМАТИВНИ ОКВИР.....	71
	Међународни прописи и стандарди.....	72
	Прописи Републике Србије.....	80
V	РЕЛЕВАНТНИ ПОСЕБНИ ИЗВЕШТАЈИ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА.....	93

Издавач
Заштитник грађана

За издавача
Саша Јанковић

Уредница
Гордана Стевановић

Приредиле
Наташа Јовић
Борјана Перуничкић
Снежана Нешић

Тираж
200

Година издавања
2016.

Прелом и штампа
Интерпринт плус, Београд

I

УВОДНА РЕЧ

Потврђивањем Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (тзв. *Истанбулска конвенција*), Република Србија преузела је обавезу да спроводи неопходне законодавне и друге мере ради спречавања свих облика насиља на женама у породици и партнерским односима. Ова обавеза није декларативне природе, већ пред државне органе ставља конкретне дужности у циљу превенције и сузбијања насиља над женама.

И поред тога, важећи прописи и њихова примена не обезбеђују да се жени у свакој ситуацији насиља пружи тренутна заштита. Постојећа казнена политика, уз висок степен коришћења одлагања кривичног гоњења и често изрицање условне осуде, не доприноси превенцији и сузбијању насиља над женама, у околностима врло раширеног насиља над женама у Србији, што је Заштитник грађана већ утврдио 2014. године својим Посебним извештајем о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља. Иако су доношењем Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља усвојени стандарди рада у систему заштите од жена од насиља, пракса Заштитника грађана показала је да се они често не примењују или се примењују селективно и недовољно, као и да врло често изостаје квалитетна сарадња органа надлежних за превенцију и сузбијање насиља над женама. Недостатак знања, недовољност обука, неодговарајући број стручњака, недовољан надзор над њиховим радом и изостанак личне одговорности стручњака и руководиоца за пропусте у раду, неки су од кључних разлога који су довели до тога да постојећи систем не пружа довољну заштиту жртви и да су му потребне озбиљне промене.

У породичном и партнерском насиљу нису само жене жртве; у истом обиму жртве су и деца у породици. Ни 11 година након доношења Општег и посебних протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања систем заштите деце не функционише у пуној мери. Деци није обезбеђена заштита од излагања породичном или партнерском насиљу над родитељем или другим блиским чланом породице, од родитељске инструментализације, родитељске отмице, одвајања детета и родитеља, спречавања одржавања квалитетних личних односа детета родитеља и других облика занемаривања и насиља који наносе озбиљну и тешку, а некада и непоправљиву штету по дететов раст и развој. Испитујући 60 случајева – од којих је 14 случајева убистава жена – Заштитник грађана утврдио је бројне пропусте органа у заштити жена од насиља породици и партнерским односима и заштити деце од злостављања и занемаривања.

Ради отклањања тих пропуста, Заштитник грађана је надлежним органима упутио више десетина препорука, које су приказане у овој публикацији.

Публикација је намењена професионалцима који раде са женама и децом жртвама насиља, као и јавности, у циљу добијања додатних информација о праву на заштиту од сваког облика насиља, али и обавезама надлежних институција у случају сумње или сазнања о насиљу.

Уверена сам да би прихватањем овде представљених збирних препорука Заштитника грађана био значајно унапређен рад свих органа који поступају у ситуацијама насиља над женама и децом.

*Заменица заштитника грађана за права детета и родну равноправност,
Гордана Стевановић*

II

ФЕМИЦИД КАО ПОСЛЕДИЦА ПОРОДИЧНОГ И ПАРТНЕРСКОГ НАСИЉА ПРЕМА ЖЕНАМА

ПРЕПОРУКЕ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

На основу члана 138. став 1. Устава Републике Србије („Сл. гласник РС” бр. 98/06) и члана 31. став 2. Закона о Заштитнику грађана („Сл. гласник РС” бр. 79/05 и 54/07), у поступцима контроле законитости и правилности рада центара за социјални рад, Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Министарства здравља и здравствених установа, покрених по сопственој иницијативи, Заштитник грађана

УТВРЂУЈЕ

I

Министарство унутрашњих послова начинило је следеће пропусте у раду на заштити жена од насиља у породици и партнерским односима и на заштити деце од злостављања и занемаривања:

- није у свим случајевима поступало по пријавама насиља или је то поступање било неблаговремено;
- није у свим случајевима обавештавало орган старатељства о примљеним пријавама насиља и предузетим мерама или је то чинило неблаговремено;
- није о примљеним пријавама насиља обавештавало здравствене установе у којима су, након интервенције полиције, хоспитализовани извршиоци насиља;
- није из свих доступних извора, а посебно од органа старатељства, прибављало и размењивало информације у вези са примљеном пријавом насиља;
- у одређеним случајевима је подносиоце пријава, који су директне и индиректне жртве насиља у породици, упућивало да сами води поступке пред другим органима или је своје поступање условљавало предузимањем активности и радњи од стране жртве;
- није у свим случајевима пријављеног насиља извршило провере да ли пријављено лице поседује оружје;

- није у свим случајевима одузимало оружје од лица пријављеног за насиље;
- давало је пријављеном насиљу значење породичног, брачног или партнерског сукоба или проблема, услед чега је одлучивало да не предузима мере и радње;
- у једном случају полицијска управа није испитала наводе о недозвољеном утицају полицијских службеника на породицу жртве;
- иста полицијска управа није спровела поступак утврђивања одговорности полицијског службеника због недозвољеног утицаја на жртву насиља.

II

Органи старатељства начинили су пропусте у раду на заштити жена од насиља у породици и партнерским односима и на заштити деце од злостављања и занемаривања јер нису у свим случајевима:

- предузимали ефикасне и правовремене мере процене и провере, прописане за случај пријаве, сумње или сазнања о насиљу над женом у породици и партнерским односима,
- предузимали мере заштите жртве, након сазнања или сумње на насиље над женом у породици и партнерским односима,
- предлагали изрицање мера према лицу за које се сумња да је извршило насиље, ради заштите од насиља у породици,
- обавештавали полицију о својим сазнањима о извршеном насиљу и високом степену ризика у коме су се налазили жртва и извршилац насиља,
- подносили пријаве полицији и тужилаштву, поводом сазнања о извршеном насиљу,
- спровели поступак процене ризика, у складу са прописаним обавезама.

III

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у вршењу надзора над стручним радом органа старатељства у Житишту пропустило је да утврди очигледне неправилности у организацији рада органа старатељства који су утицали на одступање стручног поступка од прописа и стандарда стручног рада.

IV

Саопштењем за јавност, издатим непосредно након трагедије, у којем је наведено да је поступак у Центру за социјални рад Житише вођен и „окончан по стандардима стручног поступка“, Министарство је прекршило право грађана на истинито информисање, јер стручни поступак процене у пружању породичноправне заштите није могао бити спроведен у складу са прописима и стандардима стручног рада услед неправилно организованог стручног рада у Центру, а које је Министарство пропустило да утврди.

V

Здравствене установе начиниле су пропусте у раду на заштити жена од насиља у породици и партнерским односима јер нису у свим случајевима обавештавале органе старатељства, полицију и тужилаштво о уоченом, односно пријављеном насиљу над женом у породици и партнерским односима.

На основу Уставом и законом прописаних овлашћења, и налазећи да се пропусти у раду полицијских службеника и стручних радника органа старатељства могу отклонити само системским приступом, Заштитник грађана упућује препоруке Министарству унутрашњих послова, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарству здравља и Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова.

ПРЕПОРУКЕ

1.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, спроведе анализу рада Полицијске управе за град Београд и полицијских управа у Ваљеву, Кикинди, Крушевцу, Пожаревцу, Смедереву, Сомбору и Чачку и утврди разлоге начињених пропуста у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима.

2.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова спроведе мере на основу дописа в. ф. начелника Полицијске управе у Зајечару, у вези са могућим пропустима у раду начелника Полицијске станице Књажевац.

3.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници нису обавештавали орган старатељства и здравствене установе о примљеним пријавама породичног и партнерског насиља.

4.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници, поступајући по пријавама насиља, нису прибављали информације од органа старатељства.

5.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници, поступајући по пријавама насиља, нису користили друга овлашћења, мере и радње ради прибављања додатних чињеница и информација, већ су своје активности ограничили на узимање изјава од подносилаца пријаве насиља и пријављених.

6.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих су полицијски службеници насиљу давали значење породичних, брачних или партнерских сукоба или проблема. Министарство ће, поступајући по овој препоруци, посебно утврдити и степен обучености полицијских службеника о насиљу над женама у породици и партнерским односима.

7.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијске управе нису вршиле провере о евентуалном држању и ношењу оружја и у случају држања и ношења оружја примениле одговарајућа овлашћења, мере и радње превентивног деловања, предострожности, заштите безбедности и смањења ризика од понављања насиља.

8.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова, након извршене анализе рада, утврди да ли постоји основ за покретање одговарајућег поступка и предузимање мера према полицијским службеницима који су начинили пропусте и старешинама полицијских управа и станица.

9.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова, уколико утврди да постоји основ за покретање одговарајућег поступка и предузимање

мера према полицијским службеницима и старешинама полицијских управа и станица који су начинили пропусте, такав поступак спроведе и изрекне мере. У овом поступку, Министарство ће испитати и да ли су полицијски службеници похађали обуке у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима.

10.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова утврди одговорност полицијског службеника Полицијске управе Смедерево због недозвољеног утицаја на жртву насиља.

11.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова утврди да ли су полицијски службеници Полицијске управе Смедерево вршили недозвољен утицај на сроднике жртве, и у складу са утврђеним чињеницама одлучи о даљем поступању.

12.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова утврди да ли је полицијски службеник Полицијске управе Смедерево савесно и правилно чувао службено оружје у породичној кући и предузео све мере заштите од злоупотребе оружја од стране оца, и у складу са утврђеним чињеницама одлучи о даљем поступању.

13.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова предузме мере према Полицијској управи Смедерево због непредузимања мера ради санкционисања полицијског службеника због недозвољеног утицаја на жртву насиља и мера ради потпуног и правилног утврђивања да ли су полицијски службеници те управе вршили недозвољен утицај на сроднике жртве.

14.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијски службеници обавесте орган старатељства и са њим размењују информације о свакој пријави насиља у породици и партнерским односима.

15.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијски службеници обавесте о пријави насиља здравствену установу у коју се, након интервенције полиције, доводи жртва или извршилац насиља.

16.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијски службеници, у поступању по пријави насиља, поред прибављања изјава подносилаца пријава и пријављених лица, прикупе све доступне информације од значаја за даљи рад, укључујући и прибављање информација од органа старатељства.

17.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијски службеници приликом поступања по пријавама насиља изврше провере и прибаве информације о евентуалном држању и ношењу оружја и у случају држања и ношења оружја примене одговарајућа овлашћења, мере и радње превентивног деловања, предострожности, заштите безбедности и смањења ризика од понављања насиља.

18.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијски службеници надлежно тужилаштво у пуној мери обавесте о свакој пријави насиља, предузетим радњама и свим прикупљеним чињеницама, а нарочито: о постојању ранијих пријава насиља, осуђиваности пријављеног лица, поднетим кривичним или прекршајним пријавама и захтевима за покретање прекршајног поступка, одузимању оружја у поседу пријављеног лица и информацијама прибављеним од органа старатељства.

19.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијске управе, у свим случајевима пријаве насиља поднетих против полицијских службеника или лица са којима живе у истом породичном домаћинству, предузму одговарајућа овлашћења, мере и радње превентивног деловања, предострожности, заштите безбедности и смањења ризика од понављања насиља, у погледу држања и ношења службеног оружја.

20.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијске управе покрећу и спроводе поступке утврђивања личне одговорности полицијских службеника због учињених пропуста у заштити жена од породичног и партнерског насиља и заштити деце од злостављања и занемаривања и изричу санкције примерене начињеним пропустима.

21.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијске управе, у поступцима утврђивања личне одговорности

полицијских службеника због учињених пропуста у заштити жена од породичног и партнерског насиља и заштити деце од злостављања и занемаривања, утврђују да ли су полицијски службеници похађали обуке у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима и заштитом деце од насиља, злостављања и занемаривања и да те чињенице цене приликом доношења одлуке о одговорности и избора санкције.

22.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, изврши надзор над стручним радом Градског центра за социјални рад Београд и центара за социјални рад Варварин и Ћићевац, Ивањица, Крушевац, Љиг и Чачак и утврди разлоге начињених пропуста у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима.

23.

Потребно је да Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, изврши надзор над стручним радом Центра за социјални рад Чока и Центра за социјални рад Житиште и утврди разлоге начињених пропуста у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима.

24.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису поступали по обавештењима о пријављеном насиљу које им је достављала полиција.

25.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису обавештавали полицију о својим сазнањима о извршеном насиљу, као и о високом степену ризика у коме се жртва налази.

26.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију

и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, а у сарадњи са Републичким заводом за социјалну заштиту и Покрајинским заводом за социјалну заштиту, утврде разлоге због којих органи старатељства нису спровели поступак процене ризика поводом примљених пријава и сазнања о насиљу у породици.

27.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, у сарадњи са Републичким заводом за социјалну заштиту и Покрајинским заводом за социјалну заштиту, утврде да ли су стручни радници, који су поступали у конкретним случајевима, похађали обуке у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима.

28.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова утврде да ли је у центрима за социјални рад обезбеђен број запослених у складу са нормативима и стандардима и повећаним бројем случајева насиља у породици и партнерским односима и злостављања и занемаривања деце.

29.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, уколико утврде да број запослених у центрима за социјални рад није обезбеђен у складу са нормативима и стандардима и повећаним бројем случајева насиља у породици и партнерским односима и злостављања и занемаривања деце, предузму мере у циљу обезбеђивања потребног и прописаног броја запослених.

30.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, након извршених надзора над стручним радом органа старатељства, утврде дали постоји основ за покретање одговарајућег поступка према стручним радницима који су начинили пропусте.

31.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, уколико утврде да постоји основ за покретање

одговарајућег поступка према стручним радницима који су начинили пропусте, наложе руководиоцу органа старатељства да такав поступак спроведе.

32.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, након извршених надзора над стручним радом органа старатељства, утврде да ли постоји одговорност руководиоца органа старатељства због учињених пропуста.

33.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, уколико утврде да постоји одговорност руководиоца органа старатељства због учињених пропуста, предузму одговарајуће мере.

34.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, уколико утврде да стручни радници наведених органа старатељства, који су поступали у конкретним случајевима, нису похађали обуке у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима, предузму мере ради утврђивања одговорности руководиоца органа старатељства.

35.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова у Центру за социјални рад Житише и свим другим органима старатељства утврди да ли организација рада обезбеђује спровођење стручног поступка пружања породичноправне заштите у складу са прописима и стандардима стручног рада.

36.

Потребно је да Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова изврши надзор над радом Покрајинског завода за социјалну заштиту због тога што је лиценцу за супервизора службе за децу издао правнику Центра за социјални рад Житиште који не располаже потребним стручним знањима за обављање основних стручних послова социјалне заштите у служби за децу и младе, и поред изричитог упозорења овог правника на те чињенице.

37.

Потребно је да Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова утврди разлоге због којих Покрајински завод за социјалну заштиту није обавестио Покрајински секретаријат да је руководилац органа старатељства на обуку за супервизора у служби за децу упутио правника који не располаже потребним стручним знањима за обављање основних стручних послова социјалне заштите у служби за децу и младе, упркос упозорењу правника на те чињенице.

38.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова обезбеде да органи старатељства покрећу и спроводе поступке утврђивања личне одговорности стручних радника због учињених пропуста у заштити жена од породичног и партнерског насиља и изричу санкције примерене начињеним пропустима, посебно имајући у виду обуке које су стручни радници похађали у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима.

39.

Потребно је да Министарство здравља, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, изврши инспекцијски надзор над радом Здравственог центра Чачак, Опште болнице у Сенти, Дома здравља Чока, Дома здравља Мало Црниће и Опште болнице у Пожаревцу и утврди разлоге начињених пропуста у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима.

40.

Потребно је да Министарство здравља утврди разлоге због којих здравствене установе нису обавештавале полицију, орган старатељства, односно тужилаштво о пријавама насиља.

41.

Потребно је да Министарство здравља, након извршених надзора, утврди да ли постоји основ за покретање одговарајућег поступка према здравственим радницима и сарадницима који су начинили пропусте.

42.

Потребно је да Министарство здравља, уколико утврди да постоји основ за покретање одговарајућег поступка према здравственим радницима и сарадницима који су начинили пропусте, наложи руководиоцу здравствене установе да такав поступак спроведе.

43.

Потребно је да Министарство здравља, након извршених надзора, утврди да ли постоји одговорност руководиоца здравствене установе због учињених пропуста.

44.

Потребно је да Министарство здравља, уколико утврди да постоји одговорност руководиоца здравствене установе због учињених пропуста, предузме одговарајуће мере.

45.

Потребно је да Министарство здравља обезбеди да здравствене установе у пуној мери сарађују са Заштитником грађана и достављају све тражене информације.

Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство здравља и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова обавестиће Заштитника грађана о поступању по препорукама најкасније до 01. октобра 2016. године, уз достављање доказа о поступању по препорукама.

Р а з л о з и

Заштитник грађана поступао је, по сопственој иницијативи, у 14 случајева убистава жена од стране њихових (бивших) партнера, односно чланова породице (у даљем тексту: фемцид), поводом сазнања из медија и обраћања организација цивилног друштва¹. Овај орган спровео је поступке контроле законитости и правилности рада 14 центара за социјални рад², 16 здравствених установа³, Министарства унутрашњих послова и

---

¹ Аутономни женски центар и Удружење жена „Пешчаник“.

² Центри за социјални рад: Градски центар за социјални рад Београд, Варварин и Ђићевац, Житиште, Ивањица, Јагодина, Књажевац, Крушевац, Љиг, Мало Црниће, Петровац на Млави, Смедерево, Сомбор, Чачак и Чока.

³ Дом здравља Варварин, Дом здравља Вождовац, Дом здравља Јагодина, Дом здравља Крушевац, Дом здравља Мало Црниће, Дом здравља Петровац на Млави, Дом здравља Смедерево, Дом здравља Чока, Здравствени центар Чачак, Општа болница Јагодина, Општа болница Кикинда, Општа болница Крушевац, Општа болница Пожаревац, Општа болница Сента, Општа болница Смедерево и Општа болница Чачак.

Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, па је на основу изјашњења центара за социјални рад⁴, здравствених установа⁵, Министарства унутрашњих послова⁶, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања⁷, Министарства здравља⁸ и Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију⁹, као и на основу чињеница утврђених у непосредним надзорима над радом органа, утврдио следеће чињенице:

- ⁴ Акти: ГЦСР Београд - Одељење Вождовац бр. 56199-4061/2016 од 25.05.2016. године, ЦСР Варварин и Тићевац бр. 560-987/15 од 02.12.2015. године; ЦСР Ивањица бр. 551/305-2015 од 07.05.2015. године и бр. 551/305-2015-4 од 16.12.2015. године; ЦСР Јагодина бр. 05-560-03-380/15 од 30.04.2015. године; ЦСР Крушевац бр. 56200-1270/2014 од 11.02.2014. године; ЦСР Љиг 01-53/15 од 31.03.2015. и 21.12.2015. године; ЦСР Мало Црниће бр. 551-178/15 од 01.04.2015. године и 560/99-1047/15 од 29.12.2015. године; ЦСР Петровац на Млави бр. 561-99-973/2016 од 15.05.2016. године; ЦСР Смедерево бр. 55401-5140/2015 од 05.05.2015. године и бр. 55401-5140-1/2015 од 12.01.2016. године; ЦСР Сомбор бр. 561/2-69-01/14 од 02.02.2014. године; ЦСР Чачак бр. 07-2153/1 од 17.03.2014. године и бр. 07-6052/1 од 29.12.2015. године; ЦСР Чока бр. 1-56056-3-116 од 14.07.2015. године и 16.12.2015. године.
- ⁵ Акти Дома здравља Варварин бр. 846 од 07.12.2015. године; Дома здравља Вождовац бр. 3067 од 30.05.2016. године; Дома здравља Јагодина бр. 1090 од 06.05.2015. године; Дома здравља Крушевац бр. 6056 од 22.12.2015. године; Дома здравља Мало Црниће бр. 395 од 09.04.2015. године; Дома здравља Петровац на Млави бр. 01-463 од 18.05.2016. године; Дома здравља Смедерево бр. 1153/3 од 06.05.2015. године и од 25.04.2015. године; Дома здравља Чока бр. 157/2015 од 15.07.2015. године; Здравственог центра Чачак бр. 2441 од 29.04.2015. године; Опште болнице Јагодина бр. 2130 од 29.04.2015. године; Опште болнице Кикинда бр. 01-312/2 од 20.07.2015. године; Опште болнице Крушевац бр. 5540/12 од 18.12.2015. године и бр. 5521/12 од 17.12.2015. године; Опште болнице Пожаревац бр. 1192 од 27.03.2015. године; Опште болнице Сента бр. 51-855/2 од 18.12.2015. године; Опште болнице Смедерево бр. 1146/2015-3 од 11.05.2015. године; Опште болнице Чачак бр. 2002 од 10.12.2015. године.
- ⁶ Акти МУП-а: 01-2266/14-2 од 20.03.2014. године; 01-779/14-3 од 06.02.2014. године, 01-779/14-3 од 02.04.2015. године, 01-779/14-6 од 23.09.2015. године, 01-779/14-8 од 30.12.2015. године; 11175/13-4 од 19.03.2014. године, 01-13397/15-2 од 28.12.2015. године, 02/5-648/16-2 од 02.06.2016. године, 02/5 638/16-2 од 26.05.2016. године; Акти Полицијских управа: Полицијске управе у Ваљеву бр.05-48/15 од 01.04.2015. године, 01-53/15 од 04.12.2015. године; Полицијске управе у Јагодини бр. 1142/15 од 06.05.2015. године; Полицијске управе у Кикинди бр. КУ 2105/14 од 21.07.2015. године; Полицијске управе у Крушевцу бр.02-642/15 од 27.11.2015.године; Полицијске управе у Пожаревцу бр. 037-530/2015 од 07.04.2015. године; Полицијске управе у Смедереву бр. 037-596/15 од 11.05.2015. године, бр. ПУ-6136/15 од 17.12.2015. године и бр. 037-46/16-2 од 28.01.2016. године; Полицијске управе у Чачку бр. 230-20121/15-1 од 05.05.2015. године и 116-1838/15-1 од 07.12.2015. године.
- ⁷ Акти Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања бр: 551-00-51/2014-14 од 26.02.2014. године, 551-00-261/2014-14 од 05.06.2015, 26.05.2015. године и 14.12.2015. године, 551-00-246/2016-14 од 30.06.2016. године, 551-00-245/2016-14 од 21.06.2016. године, 551-00-343/2016-14 од 12.07.2016. године.
- ⁸ Акт Министарства здравља, бр. 920-530-072-308/2015-09 од 22.06.2015. године.
- ⁹ Акт Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију бр. 129-551-3/2014-03 од 10.02.2014. године.

ПОСТУПАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ

Обавештавање органа старатељства и здравствених установа

Полицијске управе и станице нису обавештавале органе старатељства о пријавама насиља које су претходиле фемициду. Од 14 испитаних случајева, само у једном случају¹⁰ полиција је обавестила центар за социјални рад о примљеној пријави насиља, предузетим мерама и процени полицијских службеника. Неке полицијске управе нису доставиле никакво обавештење органу старатељства¹¹, док су друге извештавале орган старатељства неблаговремено¹² или селективно¹³.

У контактима са здравственим установама у вези са конкретним случајем насиља (приликом пружања асистенције у довођењу пријављеног за насиље у здравствену установу и другим контактима), полицијски службеници нису обавестили здравствене раднике о извршеном насиљу, што је утицало или је могло да утиче и на избор медицинских мера и поступања здравствених радника и установе у односу на пацијента – особу пријављену за насиље¹⁴.

---

¹⁰ Полицијска управа у Чачку – Полицијска станица Ивањица.

¹¹ Акт Министарства здравља, бр. 920-530-072-308/2015-09 од 22.06.2015. године.

¹² Полицијска станица Петровац обавестила је орган старатељства о примљеној пријави насиља које је претходило убиству жене, тек након што је жену убио њен бивши партнер.

¹³ Полицијска управа у Кикинди није обавестила ЦСР Чока о пријави жртве да је супруг узнемирава иако је пријављени био осуђиван и издржао казну затвора због насиља у породици и сексуалног злостављања детета. Обавештавање органа старатељства извршено је тек након што је жртва пријавила физичко злостављање. Полицијска управа за град Београд - ПС Вождовац је тек поводом треће пријаве насиља обавестила центар за социјални рад. О каснијим пријавама, међутим, полицијски службеници нису извештавали орган старатељства.

¹⁴ Полицијска управа у Крушевцу је, након пријема више пријава насиља, добила захтев Дома здравља за асистенцију ради довођења пријављеног за породично насиље у здравствену установу с обзиром да је оболео од душевне болести а одбија да се подвргне лечењу. Полицијска управа, међутим, није обавестила здравствену установу у коју је пријављени доведен о пријавама породичног насиља које су против њега поднете. Здравствена установа није задржала пријављеног на лечењу. Полицијска управа у Смедереву није обавестила здравствену установу у којој је хоспитализован извршилац насиља, о насиљу које је извршио над партнерком. Током лечења, здравствена установа је пацијенту омогућила боравак ван установе током викенда, са обавезом враћања. О томе ни полиција ни центар за социјални рад нису имали информације. Убиство жене, извршено је на дан када је извршилац требало да се врати у здравствену установу, након викенда који је провео ван здравствене установе и уз њену дозволу.

Поступање по примљеним пријавама насиља над женама у породици и партнерским односима

По пријему пријаве насиља, полицијски службеници су по правилу излазили на лице места, обављали разговор са пријављеном особом и особом која је пријавила насиље, а потом обављали консултације са дежурним замеником јавног тужиоца и поступали по упутству које им је дато. Поступање по пријави најчешће се завршавало узимањем изјава од особе која је пријавила насиље и особе/особа које су пријављене због насиља. Полицијски службеници врло често нису предузимали друге мере, радње и овлашћења у циљу прикупљања свих потребних чињеница и информација, нити су информације тражили од органа старатељства, чак ни у случају када је пријављена претња смрћу и физичко насиље¹⁵.

У већем броју случајевима, полицијски службеници давали су оцене пријављених инцидената, не квалификујући их као насиље, већ као „породичне несугласице“¹⁶, „вербални сукоб“¹⁷, „нарушене породичне односе“¹⁸, „лоше брачне односе“¹⁹, иако овим оценама нису претходиле

¹⁵ Полицијска управа у Пожаревцу – Полицијска станица Петровац је, поводом пријаве жртве да јој бивши партнер прети смрћу и да јој је претходног дана уперео пиштољ у главу и нанео више удараца, обавила разговор са пријавитељком насиља и пријављеним, али друге мере није предузимала јер „сведока није било“. Поступање по овој пријави и детаљније испитивање чињеница изостало је и када је утврђено да пријављени има оружје (пиштољ) у поседу - које му је одузето, па чак и онда када је полиција накнадно утврдила да је извршилац насиља прикрио да поседује још три пиштоља, са којима је „фингирао кривично дело“. Полиција је утврдила да је он извршио опаљење из једног од пиштоља, а потом поднео пријаву са циљем да за то оптужи бившу партнерку и њеног тадашњег партнера. Полицијска управа у Крушевцу је прикупљање информација извршила само разговором са пријављеним лицем и пријавитељком насиља, иако је пријава поднета због физичког и вербалног насиља (претњи) које је пријављени вршио у алкохолисаном стању. Жртва је упућена да се обрати центру за социјални рад од кога полиција, међутим, није затражила никакве информације. Полицијска управа за град Београд – ПС Вождовац није испитивала чињенице и поред вишеструко пријављеног насиља над женом која је слепа и има здравствене сметње, од стране здравствене установе и комшија.

¹⁶ Полицијска управа у Ваљеву.

¹⁷ Полицијска управа у Кикинди.

¹⁸ Полицијска управа у Чачку.

¹⁹ Полицијска управа у Крушевцу дала је ову оцену иако је пријавитељка навела у пријави да пријављени „долази пијан и ломи ствари по кући“, „туче ме и то ногама, рукама, моткама и сл.“, „шамарао ме и тукао рукама и ногама“.

активности на утврђивању свих чињеница - изузев узимања изјава од пријавитељке и пријављеног. У складу са том оценом полицијски службеници су и одабирали начин даљег поступања - најчешће су примењивали полицијско овлашћење упозорење, мада је било случајева да полиција није предузела ниједну меру²⁰. Ове оцене пријављеног инцидента, уз недовољно прикупљених података, утицале су и на начин на који су полицијски службеници дежурном јавном тужиоцу представили инциденте, а на тај начин и на јавнотужилачку одлуку. Најчешће, став јавних тужилаца био је да не постоје елементи кривичног дела за које се гоњење предузима по службеној дужности²¹.

Упутство полицији да поднесе кривичну пријаву тужиоци су давали тек након више пријава насиља против истог лица и онда када су евидентиране тешке телесне повреде. Оцену да нема елемената кривичног дела за које се гоњење предузима по службеној дужности тужиоци су давали и у случајевима пријаве физичког насиља и претњи оружјем²².

У неким случајевима, полиција је подносила захтев за покретање прекршајног поступка и поред констатованог извршеног физичког насиља²³.

---

²⁰ Полицијска управа у Ваљевоу није предузела ниједну меру јер подносиатељка „није указала да је насиље у току или да непосредно предстоји... већ да је реч о породичним несугласицама“.

²¹ Тужилаштва у Чачку, Крушевцу, Сомбору, Смедереву, Пожаревцу, Београду (Прво основно тужилаштво) и Петровцу на Млави.

²² Поводом пријаве жртве да је бивши партнер тукао и да јој је уперео пиштољ у главу, ЈТ у Петровцу на Млави нашло је да нема елемената кривичног дела за које се гоњење предузима по службеној дужности. Ово тужилаштво наложило је, међутим, полицији да против пријављеног поднесе кривичну пријаву због лажног пријављивања, након што је полиција утврдила да је прикрио поседовање три пиштоља којима је фингирао кривично дело које је пријавио. Прво ОЈТ у Београду наложило је полицији да достави извештај са списима, након што је - поступајући по пријави здравствене установе - полиција констатовала видљиве повреде на глави слепе жене са здравственим проблемима, која је изјавила да је „сама пала низ степенице“, а које наводе и друге чињенице полиција није проверавала у циљу искључивања сумње на породично насиље. ЈТ у Пожаревцу оценило је да нема елемената кривичног дела за које се гоњење предузима по службеној дужности, а у вези пријаве жртве да је бивши партнер тукао.

²³ ПС Вождовац поднела је прекршајну пријаву против супруга жртве због тога што ју је „вређао, вукао и ударао“.

Негирање насиља од стране жртве и њено психичко стање било је разлог због чега полицијски службеници нису предузимали мере и радње на утврђивању чињеница чак и када је насиље пријављено у више наврата а код жртве уочаване видљиве повреде²⁴, а у једном случају старешина полицијске станице није предузео ниједну меру, нити обавестио полицијске службенике о свом сазнању да је партнер жртве упутио жртви претњу²⁵.

Однос према подносиоцима пријаве насиља

Након предузимања мера и радњи, полицијски службеници су упућивали пријавитељку насиља на судски поступак и орган старатељства. На овај начин, међутим, полицијски службеници неких полицијских управа поступали су и без претходно потпуно утврђених чињеница²⁶ и без прибављања информација од органа старатељства. Поступање неких

²⁴ ПС Вождовац није предузимала мере и радње из своје надлежности иако су утврдили „видне повреде у пределу главе“. Полицијски службеници су утврдили и да је реч о особи која је психички оболела и слепа. Патрола је констатовала да „није могла да установи околности под којима је жртва задобила повреде јер је слепа и психички оболела па самим тим и не може да указује на то ко је повређује“. Ова полицијска станица није поступала ни након вишеструких информација о повредама и насиљу које су полицији достављали хитна помоћ, центар за социјални рад и грађани, јер се жртва „врло отежано и неразговорно изражава што је последица њеног психичког обољења“ или негира насиље наводима да је „пала низ степенице“.

²⁵ Начелнику ПС Књажевац Полицијске управе у Зајечару обратио се „неформално“ брат убијене тражећи „пријатељски и информативан“ разговор због тога што му је сестра рекла да јој је супруг – који се тада налазио у болници – изрекао претњу, након што му је саопштила намеру да се разведе. Брат убијене навео је да у том разговору није изнео садржај претње, као и да није имао намеру да поднесе пријаву, већ да се информише, те да „ни у једном моменту није рекао да је зет физички или психички малтретирао његову сестру“, већ да је забринут због његових коцкарских дугова и изречене, а непрецизиране претње. Брат убијене је, међутим, навео и да је начелника Полицијске станице „детаљно упознао са свим чињеницама који прате проблеме у браку моје сестре“. С обзиром на различите наводе брата убијене, констатоване службеним белешкама о обавештењу примљеном од грађана сачињених у Полицијској управи Зајечар и изјаву начелника Полицијске станице дату овлашћеним лицима Заштитника грађана да му брат убијене није рекао да је његовој сестри изречена претња, Заштитник грађана није могао да утврди са сигурношћу да ли је пропустио у раду овог полицијског старешине било или не. В. ф. начелника Полицијске управе Зајечар, међутим, спровела је поступак и прибавила потребне информације, те их је упутила Министарству ради предузимања мера у циљу контроле законитости рада овог полицијског службеника.

²⁶ Оцену да је реч о „вербалном сукобу“ Полицијска управа у Кикинди дала је поводом пријаве жртве да је бивши партнер узнемирава, знајући да је реч о особи која је осуђивана за насиље у породици и сексуално злостављање детета.

полицијских службеника изостајало је и у случају вишеструких пријава²⁷, а у једном случају због тога што пријавитељка није доставила медицинску документацију²⁸.

У једном случају, полицијски службеник вршио је недозвољени утицај на жртву након претрпљеног насиља од стране бившег партнера²⁹, а након смрти жртве њени сродници су тврдили да их је полиција ненајављено и неосновано посећивала и на њих вршила утицај³⁰.

Чињеница да пријавитељки насиља пријављени не дозвољава да узме своје личне ствари из заједничког домаћинства није међу полицијским службеницима третирано као облик насиља. Једина активност у тим случајевима била је асистенција жртви да узме своје ствари.

Провера да ли пријављено лице има у поседу оружје

Проверу да ли лице пријављено за насиље поседује оружје нису вршиле све полицијске управе³¹.

²⁷ Полицијска управа у Крушевцу селективно је обавештавала тужиоца о примљеним пријавама и није обавештавала орган старатељства, али је пријавитељку након нове пријаве упутила да сама поднесе пријаву јавном тужиоцу уз опаску да „ако тужилац позове полицију и каже да се [извршилац] ухапси и одреди мера задржавања полиција ће то одмах и учинити“.

²⁸ Полицијска управа у Крушевцу тражила је од пријавитељке да приложи лекарску документацију како би полиција предузела мере и радње из своје надлежности. Како то није учинила, полицијски службеници су у више наврата тражили пријавитељку, која је месец дана након подношења пријаве изјавила да жели да повуче кривичну пријаву. Стога је полиција сачинила обавештење које је доставила надлежном тужилаштву, али не и органу старатељства.

²⁹ Полицијски службеник Полицијске управе у Смедереву, чији је отац извршио насиље према бившој партнерки, послао је СМС поруку жртви: „Одради само у понедељак оно што сам ти рекао. Одради само у понедељак оно што сам ти причао да ниси видела ништа, ако те буду звали“. Полицијски службеник навео је да је то учинио „у намери да ублажи и смири насталу ситуацију како се проблем не би даље стварао“. Поводом тога, Полицијска управа није предузела никакве мере према полицијском службенику у циљу утврђивања постојања кривичног дела, прекршаја и/или дисциплинске одговорности.

³⁰ Сродници убијене тврдили су да су полицијски службеници Полицијске управе у Смедереву долазили код њих након убиства, захтевајући „да не постављају питања“. Полицијски службеници ове Управе негирани су контакт са сродницима убијене, али Полицијска управа – ни по захтеву Заштитника грађана – није од сродника убијене прибавила информације о интервенцијама полицијских службеника и њиховом идентитету ради потпуног утврђивања чињеница у вези ових навода.

³¹ Проверу да ли пријављени поседује оружје вршиле су полицијске управе у Сомбору, Пожаревцу (у два случаја која је испитивао Заштитник грађана) и Смедереву. Полицијска управа у Крушевцу спровела је ову проверу у једном од испитаних случајева, док у другом није. Полицијске управе у Чачку и Ваљеву и Полицијска управа за град Београд – ПС Вождовац ове провере нису предузеле.

Тамо где су провере вршене, полицијски службеници су одузимали оружје када су га при провери пронашли. У једном случају, међутим, оружје није одузето јер пријављени за насиље „није евидентиран као починилац кривичног дела или прекршаја“³². Када је пријављено лице био сродник или члан породичног домаћинства полицијског службеника, нису биле предузете мере испитивања начина на који је полицијски службеник држао службено оружје у кући, нити мере ради обезбеђивања да се службено оружје не налази у кући извршиоца насиља³³.

Процене безбедносних ризика

Само у једном од испитаних случајева, лице пријављено за насиље било је раније осуђивано казном затвора за кривична дела према члановима породице са елементима насиља. У том случају, међутим, полиција није – пре него што је осуђени завршио издржавање казне, односно након што је пуштен на слободу – иницирала и заједно са органом старатељства извршила процену ризика по чланове породице³⁴.

Недовољно познавање и минимизирање значаја свих облика насиља над женом у породици и партнерским односима

Полицијски службеници недовољно препознају вербално насиље као облик насиља у породици и партнерским односима. Узнемиравању и претњама дају се квалификације „вербалних сукоба“, „поремећених

³² Изјашњење Полицијске управе у Сомбору, поводом неодоузимања оружја од лица пријављеног за насиље. Овим оружјем извршено је убиство.

³³ Полицијска управа у Смедереву није предузела мере у односу на свог полицијског службеника чији је отац пријављен за насиље над бившом партнерком (иако му је тада одузето ватрено оружје), нити када је покушао суицид. Ова управа пропустила је да провери да ли је полицијски службеник правилно и савесно чувао службено оружје, с обзиром да је утврђено да је полицијски службеник: живео у заједничком домаћинству са својим оцем; оружје држао „у ормару, закључано, а кључ од ормара се налазио остављен у фијоци комоде у другом делу собног намештаја“; знао да је његов отац већ вршио насиље над бившом партнерком и трећим лицима и да му је полиција због тога одузела оружје које је поседовао; и да је знао да је његов отац покушао суицид због чега је хоспитализован.

³⁴ Полицијска управа у Кикинди имала је информације да ће, односно да је осуђени за кривично дело насиља у породици и обљуба злоупотребом положаја на штету тада малолетног детета, (бити) пуштен на слободу након издржавања казне. Полицијска управа, међутим, није спровела поступак процене безбедносних ризика по чланове породице који су били жртве његовог насиља, нити процену ризика за друге чланове породице који могу постати жртве. Полицијска управа у Смедереву није иницирала нити спровела процену ризика по жртву насиља након отпуштања извршиоца из болнице иако је са хоспитализацијом и разлосима за њу (покушај суицида након извршеног насиља према бившој партнерки) била упозната.

односа", „брачних несугласица“ и друга значења која полицију удаљују од поступања прописаног за пријаву насиља. Забрањивање жени да приликом напуштања породице узме своје личне ствари и претње другим члановима породице, односно трећим лицима, за полицијске службенике немају значајни извршеног насиља нити ризика по насилно понашање према бившој или садашњој партнерки и/или члановима породице (пре свега деци).

Чињеница раздвајања партнера за полицију представља смањење ризика од насиља, иако сви подаци указују да је највећи број фемисида извршен према женама које су напустиле или су планирале и најавиле да ће напустити партнерски однос, односно, да је највећи ризик за извршење тежих облика насиља управо чињеница да је дошло до партнерског раздвајања.

Недовољно познавање обавезе предузимања мера из својих надлежности без обзира на капацитете и могућности жртве

У ставу жртве да не жели да поднесе кривичну пријаву, негирању насиља и неангажованости жртве у случајевима када насиље над њом пријављује члан породице, полиција види препреку за поступање, нарочито када је реч о вербалном насиљу. Уздржаност полиције у таквим случајевима видљива је чак и када у породици живе деца, иако у тим случајевима воља родитеља/сродника жртве да пријаве или не пријаве насиље није нити може бити опредељујући фактор за рад полиције. Обавеза предузимања мера из надлежности полиције постоји без обзира на капацитете и могућности жртве да води поступке ради заштите од насиља у породици и произилази из обавеза преузетих потврђивањем међународних докумената.

Обученост полицијских службеника

На основу истраживања које је спровео 2015. године, Заштитник грађана утврдио је да је у 2014. години 271 полицијски службеник обучаван о насиљу над женама у породици и партнерским односима, док је у 2015. години планирана обука за најмање 380 полицијских службеника.

Одговорност полицијских службеника за пропусте у раду

Најчешће, против полицијских службеника који нису поступали у складу са Општим и посебним протоколима за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и Општим и посебним протоколима за заштиту деце од злостављања и занемаривања нису покренути дисциплински поступци³⁵. Тамо где су покренути, изречене су новчане казне у износу

---

³⁵ Дисциплински поступци покренути су и вођени у три полицијске управе: у Сомбору, Крушевцу и Ваљеву.

од 20% од месечне плате у трајању од једног месеца. У истој полицијској управи, при сличним пропустима, нема уједначеног поступања у погледу утврђивања дисциплинске одговорности полицијских службеника³⁶. У овим дисциплинским поступцима није испитивана и нити је узимана у обзир и цењена чињеница да ли су окривљени полицијски службеници похађали обуке о родно заснованом насиљу, насиљу над женама у породици и партнерским односима, заштити деце од злостављања и занемаривања и друге обуке од значаја за поступање полиције у случају породичног или партнерског насиља над женом или насиља над децом.

ПОСТУПАЊЕ ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА

Информисање органа старатељства о насиљу над женом у породици и партнерским односима

У великом броју испитаних случајева полиција, тужилаштва и здравствене установе нису обавештавале центре за социјални рад о пријавама насиља које су им поднете³⁷. У неким случајевима, орган старатељства није имао никакву информацију која би иницирала његово поступање³⁸, или расположиве

---

³⁶ Полицијска управа у Крушевцу је при истим или сличним пропустима у једном случају водила дисциплински поступак и изрекла новчану казну у износу од 20% од месечне плате у трајању од једног месеца, а у другом случају дисциплински поступак није ни покренут.

³⁷ ЦСР Чачак није извештен ни од једној о две пријаве поднете полицији. Полицијска управа у Крушевцу није известила ЦСР Варварин и Ћићевац о две примљене пријаве насиља, предузетим радњама и мерама, нити смештају пријављеног у здравствену установу због душевног обољења; иста полицијска управа није известила ЦСР Крушевац ни о једној од четири пријаве насиља поводом којих је полиција поступала. ЦСР Сомбор и ЦСР Ваљево нису имали никаква сазнања о пријавама насиља до убиства жена које су насиље пријављивале полицији. Полиција није обавестила ЦСР Чока о првој пријави насиља (вербалног) већ је то учинила тек након пријаве физичког насиља са тешким телесним повредама. Полицијска станица Вождовац обавестила је Градски центар за социјални рад Београд тек након пријема треће пријаве насиља, док о накнадним пријавама није обавештавала орган старатељства.

³⁸ ЦСР Сомбор, ЦСР Ваљево, ЦСР Крушевац, ЦСР Пожаревац, ЦСР Мало Црниће, ЦСР Јагодина, ЦСР Петровац на Млави.

информације нису биле довољан основ за потврду сумње да насиље и даље постоји или да постоји ризик од његовог понављања³⁹.

У другим случајевима, центри за социјални рад располагали су информацијама од жртве и/или њене породице⁴⁰, здравствених установа⁴¹, или полиције када је благовремено⁴² или накнадно достављала информације⁴³.

Поступање органа старатељства по сазнању или у сумњи на насиље над женом у породици и партнерским односима

Мере које су органи старатељства предузимали нису биле увек правовремене, потпуне, адекватне и ефикасне. Орган старатељства: није предузимао активности прописане за случај пријаве насиља над женом у породици и партнерским односима⁴⁴; није предузимао мере и поред

³⁹ ЦСР Житиште је, у стручним поступцима ради развода брака започетим у децембру 2015. год. добио информацију од супруге да је њен супруг за време трајања брачне заједнице „био нервозан, викао и лупао по кући”, као и навод у поднетој тужби за развод брака у фебруару 2016. год. да је „тужени вршио разне облике породичног насиља”. Оба навода о насиљу односила су се искључиво на период трајања брачне заједнице, која је фактички престала још у октобру 2015. год. и то пре него што се жртва и обратила органу старатељства захтевом за пружање помоћи у састављању предлога за споразумни развод брака. Од тада, као и током поступка пред Центром, као ни након доношења правноснажне пресуде о разводу брака ни жртва, ни њена породица нису Центру подносили пријаве насиља, нити на било који начин указивали на постојање насиља, а постојала је и адекватна родитељска сарадња бивших партнера. ЦСР-у Књажевац се обратио брат убијене, тражећи „неформални” разговор са стручном радницом Центра, у коме је навео да је забринут због претње коју је његов зет упутио његовој сестри када му је саопштила намеру да се разведе. Стручна радница Центра упозорила је брата „да је свака претња насиље”, па је зато важно да неко поднесе пријаву Центру или полицији, као и да то може учинити он, његова сестра или обоје. Брат убијене био је изричит да, без претходног договора са сестром, не жели да поднесе пријаву, али да ће је информисати о свему што је сазнао. Дан након разговора у Центру, брат убијене разговарао је и са начелником Полицијске станице Књажевац. Међутим, Центру се накнадно нису обратили ни брат, ни његова сестра, као ни полиција.

⁴⁰ ЦСР Варварин и Ћићевац.

⁴¹ ЦСР Чачак, ЦСР Чока.

⁴² ЦСР Ивањица.

⁴³ ЦСР Чока.

⁴⁴ Оцењујући стручни рад Градског центра за социјални рад - Одељења Вождовац, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања констатовало је да је „изостала благовремена, целовита и континуирана интервенција органа старатељства”, да је „процена органа старатељства била заснована искључиво на исказима почиоца насиља и жртве насиља као и на непонављању обавештења полиције у одређеном временском периоду”, да је орган старатељства „потпуно занемарио своју улогу дефинисану у оквиру Посебног протокола о поступању центара за социјални рад - органа старатељства у случајевима насиља у над женама у породици и у партнерским односима”.

обавештења о високом степену ризика⁴⁵; није обавестио полицију о сазнањима о насиљу⁴⁶; није покренуо поступак ради заштите од насиља⁴⁷; није покренуо нити спровео, у сарадњи са другим органима, поступак процене безбедносних ризика⁴⁸; није предузимао мере и активности ни по сазнању да се насиље понавља⁴⁹; без спроведених процена заузимао став о томе да ли постоји насиље⁵⁰.

У поступцима контроле законитости и правилности рада центара за социјални рад, Заштитник грађана је утврдио да ниједан центар за социјални рад, који је располагао информацијама о насиљу, није поднео кривичну пријаву надлежном јавном тужилаштву, односно полицији, нити тужбу ради заштите од насиља у породици.

⁴⁵ ЦСР Чачак примио је допис Здравственог центра у Чачку који орган старатељства обавештава да је жртва „напустила породични дом након физичког насиља над њом и кћерком од стране супруга...да је отишла код мајке...[супруг] је дошао да разговара и тражи да се врати, када је одбила дошло је до сукоба са њеним братом... о чему је обавештена полиција... Пре неки дан је на послу посетио кћерку и физички насрнуо на њу... Сматрам да је велика угроженост [жртве] те молим Центар да предузме мере заштите жртава насиља у породици и мере које би обезбедиле социјалну сигурност”. Поводом ових навода орган старатељства је „пружио подршку” жртви у намери да се разведе и покрене кривични поступак и понудио смештај у Сигурној кући.

⁴⁶ ЦСР Чачак није обавестио полицију о садржају дописа Здравственог центра Чачак нити о својим сазнањима о насиљу у породици.

⁴⁷ ЦСР Варварин и Тишевац није покренуо нити странке упутио на покретање поступка ради заштите од насиља у коме је могла бити изречена привремена мера ради заштите од насиља иако је проценио да су „присутни високи ризици по безбедност свих чланова породице услед измењеног понашања оболелог [пријављеног за насиље], нити је предузео друге мере осим што је „упутио чланове породице на опрез, дато им је објашњење везано за болест алкохолизма...дата упутства за подношење кривичне пријаве”. Овај поступак није покренуо ни ЦСР Чачак иако је имао информације о високом ризику.

⁴⁸ ЦСР Чока је имао информације о осуђиваности пријављеног због насиља у породици и сексуалног злостављања детета, али није иницирао поступак процене ризика пре његовог напуштања установе за извршење кривичних санкција, нити након његовог изласка из ње.

⁴⁹ ЦСР Чока, по сазнању да је изречена мера забране приласка жртви и њеном детету, није предузео ниједну активност ради процене угрожености жене жртве насиља и детета жртве злостављања и занемаривања и безбедносних ризика по жртве, нити ради предузимања мера заштите. Активности су изостале и након сазнања органа старатељства да је жртва претрпела тежак облик физичког насиља од стране супруга.

⁵⁰ ЦСР Ивањица је примио обавештење Полицијске станице Ивањица са оценом полиције да се „ради о породичним несугласицама и нарушеним породичним односима где није било елемената прекршаја ЈРМ нити елемената кривичних дела”. Након пријема обавештења, ЦСР је – прихватајући оцену полиције – закључио да „нема елемената физичког, психичког и емоционалног злостављања жене, као ни малолетне деце, а и странке се нису обратиле лично Центру за социјални рад за помоћ у решавању поремећених породичних односа”. Оваква оцена донета је искључиво на основу става полиције и без претходно спроведене процене органа старатељства.

Разумевање ризика од насиља над женом у породици и партнерским односима

Непрепознавање насиља у његовим раним фазама и неразумевanje циклуса насиља је озбиљан фактор ризика од неблагоприятног поступања органа старатељства. У раним фазама циклуса насиља, рад органа старатељства најчешће се завршава саветодавним радом и пружањем подршке жртви. Такође је присутно непрепознавање чињенице да је раздвајање партнера фактор ризика за настанак или наставак партнерског насиља. Ова врста препознавања ризика има посебну тежину када у породици партнера живи дете, које је овим облицима насиља изложено.

Број стручних радника органа старатељства и организација рада

Према информацијама добијеним у поступцима контроле законитости и правилности рада Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и центара за социјални рад, Заштитник грађана је у више наврата информисан да је у великом броју центара за социјални рад број запослених већ годинама нижи од броја који је прописан нормативима и стандардима у пружању социјалне заштите, при чему су надлежности органа старатељства у више наврата прошириване, а број случајева породичног и партнерског насиља и злостављања и занемаривања деце повећан. Стручни радници органа старатељства се, поред породичноправне и социјалне заштите, баве и пружањем других услуга (решавање по захтевима за различита материјална давања, пријавом пребивалишта, остваривањем права по основу статуса енергетски заштићеног купца, итд) на републичком и локалном нивоу, без одговарајућег броја запослених за новододате надлежности.

Неправилна организација рада у органу старатељства је додатни фактор ризика по квалитет стручног рада и начина пружања породичноправне и социјалне заштите. Супервизијска подршка водитељима случаја недовољна је, пружа се углавном „на захтев” водитеља случаја, а некада – супротно прописима – потпуно изостаје. Супервизијску подршку пружају и радници неодговарајуће струке, што је у супротности са циљем и суштином супервизијског рада. Осим тога, изостаје и подршка других стручних радника, јер орган старатељства нема запосленог одговарајуће струке или – услед организационих пропуста или других разлога – није формирао интерни стручни тим⁵¹.

---

⁵¹ Према наводима директорке, у ЦСР-у Житиште за то не располажу довољним бројем стручних радника. Наиме, запослени психолог примљена је на рад на одређено време и не испуњава услове за обуке за стручне раднике центара за социјални рад за обављање основних стручних послова социјалне заштите (водитељ случаја).

Обућеност стручних радника органа старатељства

На основу истраживања које је спровео 2015. године, Заштитник грађана је утврдио да је у 2014. и 2015. години 41 стручњак из система социјалне заштите обучавањем путем акредитованих програма обуке које се односе на заштиту жена од насиља а да је у истом периоду још 680 стручњака обучавањем на акредитованим обукама које се односе на појаву насиља у породици уопште и заштиту жртава насиља, укључујући и заштиту жена од насиља.

Одговорност стручних радника органа старатељства за пропусте у раду

Ни у једном случају који је испитивао, Заштитник грађана није утврдио да је орган старатељства у чијем је раду било пропуста спроводио поступке у циљу утврђивања одговорности стручних радника за учињене пропусте, нити је према одговорним стручним радницима предузета нека мера (било дисциплинска, било мера корекције неправилног или нестручног рада). Заштитник грађана такође констатује да ни у једном случају није утврђивана одговорност руководиоца органа старатељства.

Надзор над стручним радом Центра за социјални рад Житиште

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања извршило је надзор над стручним радом Центра за социјални рад Житиште, преузимајући тај посао од органа АП Војводине који у том тренутку није био конституисан. Министарство је дало изјаву за јавност да је „поступак бракоразводне парнице у Центру за социјални рад Житиште вођен у складу са законским овлашћењима и окончан по стандардима стручног поступка”.

Министарство је у извршеном надзору пропустило да утврди очигледне организационе неправилности у раду органа старатељства које су утицале да стручни поступак процене у пружању породичноправне заштите у Центру за социјални рад Житиште није могао бити спроведен у складу са прописима и стандардима стручног рада, услед неправилно организованог стручног рада, који је постојао у Центру⁵².

ПОСТУПАЊЕ ЗДРАВСТВЕНИХ УСТАНОВА

Поступање здравствених установа по сазнању или у сумњи на насиље над женом у породици и партнерским односима

Здравствене установе претежно нису имале никакве информације о породичном или партнерском насиљу. У испитаним случајевима у којима су здравствене установе таквим информацијама располагале, констатовано је и различито поступање: неке здравствене установе обавештавале су надлежни центар за социјални рад, неке нису, али ниједна није известила полицију о пријави насиља, констатованим повредама и информацијама које су од жена жртава добиле⁵³.

---

⁵² У ЦСР-у Житиште супервизор је правник, кога је на обуку за супервизора послала претходна директорка ЦСР-а и кога је Покрајински завод за социјалну заштиту на обуку примио, упркос његовим противљењима и аргументацији да га обука не може учинити компетентним за супервизију стручног рада психолога, педагога, социјалног радника и других сродних струка, јер не располаже потребним знањима и вештинама за обављање основних стручних послова социјалне заштите (водителј случаја). У таквим околностима, супервизор није у конкретном случају, а по изјашњењу овог правника, ни у једном другом поступку породичноправне заштите, могао бити подршка водитељу случаја, иако је распоређен на радно место супервизора. Он је изјавио да се у свим предметима ослањао на стручну процену колега водитеља случаја. Такође, Заштитник грађана констатовао је да у списима предмета ЦСР-а Житиште нема потписа супервизора на Обрасцима процене, ни на стручном налазу и мишљењу достављеним суду. Међутим, изостала је и подршка психолога, јер је запослени психолог примљена на рад на одређено време и не испуњава услове за обуке за стручне раднике центара за социјални рад за обављање основних стручних послова социјалне заштите (водителј случаја).

⁵³ Здравствени центар Чачак обавестио је орган старатељства о „великој угрожености” жене жртве, али такву информацију није доставио и полицији. Дом здравља Чока је усменим путем обавестио центар за социјални рад о пријављеном насиљу, али није обавестио полицију. Општа болница у Сенти није обавестила о тешкој телесној повреди коју је код жртве констатовала ни центар за социјални рад, ни полицију јер је „случај већ био пријављен полицији у Чоки и Центру за социјални рад у Чоки... Полицијска станица у Сенти није надлежна за случајеве који су се десили у другој општини”. Дом здравља Мало Црниће није обавестио орган старатељства ни полицију о констатованим повредама код жртве након обављеног прегледа. Ова здравствена установа обавестила је Заштитника грађана да увидом у здравствене картоне... Нису уочене тегобе нити дијагноза које би могле указивати на евентуалне проблеме”. Општа болница у Пожаревцу није доставила изјашњење које је затражио Заштитник грађана, већ је од тог органа тражила „правни основ” за достављање информација.

Са друге стране, ни здравствене установе нису добијале информације о насиљу од надлежних органа, пре свега од полиције, али и од других здравствених установа и органа старатељства⁵⁴.

Обученост здравствених радника

Истраживање спроведено 2010. године са 621 здравственим радником и здравственим сарадником, показало је да: 82% здравствених радника и сарадника никада нису похађали било какву обуку о родно заснованом насиљу; 14% здравствених радника учествовало је на некој од обука у вези са темом насиља према женама⁵⁵.

Одговорност здравствених радника за пропусте у раду

Ни у једном случају који је испитивао, Заштитник грађана није утврдио да је здравствена установа у чијем је раду било пропуста спроводила поступке у циљу утврђивања одговорности здравствених радника за учињене пропусте.

ОЦЕНА СТАЊА

Одговорност за лишавање живота је искључиво на ономе ко је то учинио. Евентуални пропусти у раду државних и других органа и служби ни на који начин ову одговорност извршиоца не могу умањити, ублажити или отклонити.

Кључни фактори који доприносе успешној превенцији и заштити жена од насиља и деце од злостављања и занемаривања јесу благовременост и целовитост. Мере предузете већ при првим манифестацијама и блажим формама породичног и партнерског насиља и насиља над децом, уједно су и најефикасније мере, јер на самом почетку могу да отклоне, коригују, изолују и по потреби санкционишу насилно понашање, а жртви пружају ефикасну заштиту и успешну рехабилитацију.

Пуна међусобна размена свих информација између свих органа који су или могу бити укључени у заштиту жене од породичног и партнерског

---

⁵⁴ Општа болница у Крушевцу није била информисана о насиљу које је извршио пацијент доведен у установу по упуту Дома здравља Крушевац и уз асистенцију полиције. Општа болница у Смедереву није обавештена о насиљу које је вршило лице доведено на лечење.

⁵⁵ Посебан извештај Заштитника грађана о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља, доступан на: http://www.zastitnik.rs/attachments/3710_Poseban%20izvestaj%20Zastitnika%20građana%20o%20primeni%20Opšteg%20i%20posebnih%20protokola%20za%20zaštitu%20žena%20od%20nasilja.doc, приступљено 10.10.2016.

насиља и заштиту деце од злостављања и занемаривања је обавеза свих надлежних органа и нужен предуслов за достизање пуне ефикасности предузетих мера и њиховог оптималног ефекта. Изостанак размене информација или непотпуност и нередовност у размени информација повећавају ризик од губљења некада и виталних података о случају, који би – да су били познати – на другачији начин определили рад органа.

Размена информација, чак и када је редовна и квалитетна, неће омогућити жељени ефекат у сузбијању насиља, уколико им се не посвети одговарајућа пажња, дају тежина и значај. Свака информација која се односи на насиље према жени у породици и партнерским односима и на злостављање и занемаривање детета мора бити брижљиво и са дужном пажњом размотрена, сама за себе и у светлу других познатих података, правилно и у складу са прописима и стандардима рада интерпретирана и оцењена. Лежеран или немаран однос према кључним подацима скоро увек води погрешним интерпретацијама и закључцима и следствено погрешном избору мера и неефикасном поступању.

Истоветни или слични пропусти у раду органа, указују на неопходност да се без одлагања приступи свеобухватној процени узрока тих пропуста, утврђивању одговорности за њихово чињење и – у складу са законом – њиховом санкционисању и планирању активности у циљу отклањања или смањења ризика од њиховог понављања у будућности. Такво поступање одлика је одговорног рада и односа органа не само према корисницима – чији витални интереси, укључујући и живот и здравље, зависе од правилности њиховог рада – већ и према професији, професионалном интегритету стручних лица и службеника и сопственом раду.

Заштитник грађана је, испитујући већи број случајева, утврдио истоветне или истоврсне пропусте полицијских службеника, стручних радника органа старатељства и здравствених радника.

Заштитник грађана налази да је неопходно да Министарство унутрашњих послова приступи анализи поступања полицијских службеника, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана. Исход анализе поступања биће мере у циљу отклањања уочених пропуста тамо где је то могуће и смањивања ризика од њиховог понављања у будућности. Заштитник грађана налази да ће такво поступање Министарства унутрашњих послова допринети унапређењу рада и одговорности полицијских службеника у случајевима породичног насиља, насиља над женама у партнерским односима и злостављања и занемаривања деце.

Заштитник грађана такође налази да је у отклањању пропуста у раду органа старатељства неопходан системски приступ који подразумева активно укључивање Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална пита-

ња и Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, као надзорних органа. Стога је Заштитник грађана препоручио овим органима да спроведу надзор над стручним радом центара за социјални рад чији је рад Заштитник грађана контролисао, имајући у виду чињенице које је утврдио Заштитник грађана, како би се отклонили постојећи пропусти у раду, а рад органа старатељства у процесу заштите жена од насиља унапредио.

Имајући у виду улогу здравствених установа у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима и заштити деце од злостављања и занемаривања, Заштитник грађана налази да је нужно да Министарство здравља изврши инспекцијски надзор над радом здравствених установа у чијем је раду Заштитник грађана утврдио пропусте, у циљу отклањања узрока тих пропуста и спречавања њиховог понављања у будућности. Заштитник грађана сматра потребним и да Министарство предузме одговарајуће мере како би се успоставила квалитетна сарадња здравствених установа са органима старатељства и полицијом и обезбедила пуна размена информација, као и мере у циљу обезбеђивања пуне сарадње здравствених установа са Заштитником грађана.

На основу свих утврђених чињеница и околности, Заштитник грађана је, применом чл. 31. ст. 2. Закона, дао препоруке Министарству унутрашњих послова, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарству здравља и Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова, у циљу отклањања утврђених пропуста у највећој могућој мери, унапређења рада органа и спречавања сличних пропуста у будућности.

III

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА И ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ ДЕЦЕ

ПРЕПОРУКЕ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

На основу члана 138. став 1. Устава Републике Србије („Сл. гласник РС” бр. 98/06) и члана 31. став 2. Закона о Заштитнику грађана („Сл. гласник РС” бр. 79/05 и 54/07), у поступцима контроле законитости и правилности рада центара за социјални рад, Министарства унутрашњих послова и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, покренутих по притужбама грађана, Заштитник грађана

УТВРЂУЈЕ

I

Министарство унутрашњих послова начинило је следеће пропусте у раду на заштити жена од насиља у породици и партнерским односима и на заштити деце од злостављања и занемаривања:

- није у свим случајевима обавештавало орган старатељства о примљеним пријавама насиља и предузетим мерама или је то чинило неблаговремено,
- није из свих доступних извора, а посебно од органа старатељства, прибављало и размењивало информације у вези са примљеном пријавом насиља,
- у одређеним случајевима је подносиоце пријава, који су директне и индиректне жртве насиља у породици, упућивало да сами воде поступке пред другим органима, без претходног предузимања мера из својих надлежности,
- није у свим случајевима пријављеног насиља извршило провере да ли пријављено лице поседује оружје,
- није у свим случајевима одузимало оружје од лица пријављеног за насиље,
- давало је правну оцену и квалификацију пријављеног насиља,
- минимизирало је и релативизовало насиље и одговорност за извршено насиље над женом у породици и партнерским односима,
- није спроводило поступке процене ризика, у складу са прописаним обавезама,

- децу, присутну породичном или партнерском насиљу над родитељима и над другим члановима породице, нису третирали као жртве злостављања и занемаривања и нису, у складу са тим, предузимали мере заштите,
- нису обавештавали орган старатељства о сазнањима или сумњи да су деца присутна породичном или партнерском насиљу над родитељима и другим члановима породице.

II

Органи старатељства начинили су следеће пропусте у раду на заштити жена од насиља у породици и партнерским односима и на заштити деце од злостављања и занемаривања:

- нису предузимали одговарајуће, делотворне и правовремене мере процене и провере, прописане за случај пријаве, сумње или сазнања о насиљу над женом у породици и партнерским односима,
- минимизирали су и релативизовали насиље над женом у породици и партнерским односима и одговорност за извршено насиље,
- нису предузимали мере након утврђеног насиља над женом у породици и партнерским односима,
- подносиоци пријаве упућивали су на друге органе,
- нису обавештавали полицију, тужилаштво и суд о пријави насиља,
- нису предлагали изрицање мера заштите жртве насиља, а у неким случајевима предлагали су изрицање мера заштите против жртве насиља,
- нису спроводили поступке процене ризика, у складу са прописаним обавезама,
- децу, присутну породичном или партнерском насиљу над родитељима и/или другим члановима породице, нису третирали као жртве злостављања и занемаривања,
- нису узимали у обзир породично или партнерско насиље и историју породичног или партнерског насиља, приликом доношења стручних мишљења, процена, предлога и процене најбољих дететових интереса,
- у судским поступцима породичноправне заштите, нису обавештавали надлежне судове о чињеници постојања или историји породичног или партнерског насиља,
- нису предузимали мере поводом противправног одузимања детета и онемогућавања или опструкције одржавања личних односа деце са родитељем са којим не живе,
- нису противправно одузимање детета и онемогућавање или опструкције одржавања личних односа деце са родитељем са којим не живе

третирали као облик злостављања и занемаривања детета и наставак партнерског или породичног насиља,
- родитељима нису пружали услуге у циљу поновног успостављања контаката са децом,
- супротно професионалним и стручним стандардима, поступали су у циљу „формализовања“ и легализовања последица и стања након извршеног насиља,
- надлежним судовима давали су предлоге да се деца повере родитељу који је права деце повредио или злоупотребљивао,
- децу су поверавали на старање сродницима, иако деца имају родитеља у чијем родитељству нису констатовани ризици или недостаци, већ је насилно спречаван у вршењу родитељства.

III

Здравствене установе начиниле су пропусте у раду на заштити жена од насиља у породици и партнерским односима јер нису у свим случајевима обавештавале органе старатељства, полицију и тужилаштво о уоченом, односно пријављеном насиљу над женом у породици и партнерским односима, а Заштитнику грађана нису достављале тражене информације у поступцима контроле које је овај орган водио.

На основу Уставом и законом прописаних овлашћења, и налазећи да се пропусти у раду полицијских службеника и стручних радника органа старатељства могу отклонити само системским приступом, Заштитник грађана упућује препоруке Министарству унутрашњих послова, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарству здравља и Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова.

ПРЕПОРУКЕ

1.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, спроведе анализу рада Полицијске управе за град Београд и полицијских управа у Бору, Новом Пазару, Панчеву, Ужицу и Чачку и утврди разлоге начињених пропуста у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима.

2.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, спроведе анализу поступања Полицијске управе за град Београд и полицијских управа у Бору, Новом Пазару, Панчеву, Ужицу и Чачку и утврди разлоге начињених пропуста у заштити деце од злостављања и занемаривања.

3.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници нису обавештавали орган старатељства о примљеним пријавама породичног насиља и злостављања и занемаривања деце.

4.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници нису доставили тражена обавештења органу старатељства.

5.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници, поступајући по пријавама насиља, нису прибављали информације од органа старатељства.

6.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници, поступајући по пријавама насиља, нису користили друга овлашћења, мере и радње ради прибављања додатних чињеница и информација, већ су своје активности ограничили на узимање изјава од подносилаца пријаве насиља и пријављених.

7.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници нису извештавали орган старатељства о чињеницама које су им биле познате, а односиле су се на злоупотребу супстанци и алкохола од стране пријављеног лица.

8.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници минимизирају и релативизују насиље и одговорност за извршено насиље. Министарство ће, поступајући по овој препоруци, посебно утврдити и степен обучености полицијских службеника за поступање у вези са насиљем над женама у породици и партнерским односима.

9.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијске управе нису вршиле провере о евентуалном држању и ношењу оружја и у случају држања и ношења оружја примениле одговарајућа овлашћења, мере и радње превентивног деловања, предострожности, заштите безбедности и смањења ризика од понављања насиља.

10.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијске управе нису предузимале мере према полицијским службеницима који су пријављени за насиље, у односу на држање и ношење службеног оружја.

11.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно анализира разлоге због којих полицијски службеници нису поступали у складу са Општим протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања и Посебним протоколом о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања у случајевима када је пријављено насиље у породици у којој живе малолетна лица.

12.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова, након извршене анализе рада утврди да ли постоји основ за покретање одговарајућег поступка и предузимање мера према полицијским службеницима који су начинили пропусте и старешинама полицијских управа и станица.

13.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова, уколико утврди да постоји основ за покретање одговарајућег поступка и предузимање мера према полицијским службеницима и старешинама полицијских управа и станица који су начинили пропусте, такав поступак спроведе и изрекне мере. У овом поступку, Министарство ће испитати и да ли су полицијски службеници похађали обуке у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима и заштити деце од насиља, злостављања и занемаривања.

14.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијски службеници обавесте орган старатељства и са њим размењују информације о свакој пријави насиља у породици и партнерским односима и свакој пријави насиља, злостављања и занемаривања детета.

15.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијски службеници, у поступању по пријави насиља, поред прибављања изјава подносилаца пријава и пријављених лица, прикупе све доступне информације од значаја за даљи рад, укључујући и прибављање информација од органа старатељства.

16.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијски службеници приликом поступања по пријавама насиља изврше провере и прибаве информације о евентуалном држању и ношењу оружја и у случају држања и ношења оружја примене одговарајућа овлашћења, мере и радње превентивног деловања, предострожности, заштите безбедности и смањења ризика од понављања насиља.

17.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова посебно обезбеди да се полицијски службеници уздрже од упућивања подносилаца пријаве насиља на друге органе, давања правне квалификације пријављеног догађаја и од неосноване примене репресивних мера према подносиоцима пријаве насиља или лицу означеном у пријави као жртва насиља.

18.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијски службеници надлежно тужилаштво у пуној мери обавесте о свакој пријави насиља, предузетим радњама и свим прикупљеним чињеницама, а нарочито: о постојању ранијих пријава насиља, осуђиваности пријављеног лица, покренутим кривичним или прекршајним поступцима, одузимању оружја у поседу пријављеног лица и информацијама прибављеним од органа старатељства.

19.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијске управе са појачаном пажњом и нарочитом хитношћу поступају по пријавама насиља поднетим против полицијских службеника или лица са којима живе у заједничком домаћинству.

20.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијске управе, у свим случајевима пријаве насиља поднетих против полицијских службеника или лица са којима живе у истом домаћинству,

предузму одговарајућа овлашћења, мере и радње превентивног деловања, предострожности, заштите безбедности и смањења ризика од понављања насиља, у погледу држања и ношења службеног оружја.

21.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијске управе покрећу и спроводе поступке утврђивања личне одговорности полицијских службеника и старешина полицијских управа и станица због учињених пропуста у заштити жена од породичног и партнерског насиља и заштити деце од злостављања и занемаривања и изричу санкције примерене начињеним пропустима.

22.

Потребно је да Министарство унутрашњих послова обезбеди да полицијске управе, у поступцима утврђивања личне одговорности полицијских службеника због учињених пропуста у заштити жена од породичног и партнерског насиља и заштити деце од злостављања и занемаривања, утврђују да ли су полицијски службеници похађали обуке у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима и заштити деце од насиља, злостављања и занемаривања и да те чињенице цене приликом доношења одлуке о одговорности и избора санкције.

23.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, изврши надзор над стручним радом Градског центра за социјални рад Београд и центара за социјални рад Аранђеловац, Бајина Башта, Блаце, Бор, Варварин и Ћићевац, Врање, Лозница, Медвеђа, Петровац на Млави и Жагубица, Пожаревац, Пожега, Пријеполје, Смедерево, Ужице и Чачак и утврди разлоге начињених пропуста у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима.

24.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, изврши надзор над стручним радом Градског центра за социјални рад Београд и центара за социјални рад Аранђеловац, Бајина Башта, Блаце, Бор, Варварин и Ћићевац, Врање, Лозница, Медвеђа, Петровац на Млави и Жагубица, Пожаревац, Пожега, Пријеполје, Смедерево, Ужице и Чачак и утврди разлоге начињених пропуста у заштити деце од злостављања и занемаривања.

25.

Потребно је да Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, изврши надзор над стручним радом центара за социјални рад Кикинда и Панчево и утврди разлоге начињених пропуста у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима.

26.

Потребно је да Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, изврши надзор над стручним радом центара за социјални рад Кикинда, Панчево и Сечањ и утврди разлоге начињених пропуста у заштити деце од злостављања и занемаривања.

27.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису предузимали мере заштите жена од насиља у породици и партнерским односима.

28.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису доставили информације о пријави насиља и својим сазнањима о извршеном насиљу полицији, тужилаштву и суду.

29.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису тражили информације од надлежних органа, у вези са поднетом пријавом насиља.

30.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису поступали по обавештењима о пријављеном насиљу које им је достављала полиција.

31.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврди разлоге због којих су органи старатељства одбијали да поступе по пријави насиља у ситуацијама када је: прекинута брачна или ванбрачна заједница; тужилаштво оценило да нема елемената кривичног дела; или је жена жртва покретала поступке пред другим органима.

32.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврди разлоге због којих је орган старатељства предложио да суд изрекне меру заштите од насиља против жртве насиља.

33.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, а у сарадњи са Републичким заводом за социјалну заштиту и Покрајинским заводом за социјалну заштиту, утврде разлоге због којих органи старатељства нису спровели поступак процене ризика поводом примљених пријава и сазнања о насиљу у породици.

34.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова наложе органима старатељства мере ради отклањања пропуста и заштите жене жртве насиља у породици и партнерским односима.

35.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису предузимали мере заштите деце изложене породичном насиљу од злостављања и занемаривања.

36.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису

испитивали, нити у процену најбољих интереса детета укључивали чињеницу (понављаног) породичног насиља.

37.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису предузимали мере заштите детета од злостављања и занемаривања, у случају противправног одузимања детета и/или онемогућавања и опструкције одржавања личних односа детета и родитеља.

38.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису испитивали, нити у процену најбољих интереса детета укључивали чињеницу противправног одузимања детета и/или онемогућавања и опструкције одржавања личних односа детета и родитеља.

39.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих су органи старатељства давали предлоге о поверавању деце родитељима који су децу противправно одузели, и/или онемогућавали и вршили опструкцију одржавања личних односа детета и родитеља.

40.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, утврде разлоге због којих органи старатељства нису испитивали, нити у процену родитељских капацитета укључивали чињеницу који родитељ је извршио противправно одузимања детета, онемогућавао и опструирао одржавања личних односа детета са другим родитељем и вршио породично/партнерско насиље.

41.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију

и равноправност полова наложе органима старатељства мере ради отклањања пропуста и заштите деце од злостављања и занемаривања, уколико је то целисходно и у најбољем интересу детета.

42.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, у сарадњи са Републичком заводом за социјалну заштиту и Покрајинским заводом за социјалну заштиту, утврде да ли су стручни радници, који су поступали у конкретним случајевима, похађали обуке у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима и заштитом деце од злостављања и занемаривања.

43.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова утврде да ли је у центрима за социјални рад обезбеђен број запослених у складу са нормативима и стандардима и повећаним бројем случајева насиља у породици и партнерским односима и злостављања и занемаривања деце.

44.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, уколико утврде да број запослених у центрима за социјални рад није обезбеђен у складу са нормативима и стандардима и повећаним бројем случајева насиља у породици и партнерским односима и злостављања и занемаривања деце, предузму мере у циљу обезбеђивања потребног и прописаног броја запослених.

45.

У складу са препорукама 41-43, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова утврдиће да ли је у центрима за социјални рад организација рада била у складу са прописима и стручним стандардима.

46.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, након извршених надзора над стручним радом органа старатељства, утврде да ли постоји основ за покретање одговарајућег поступка према стручним радницима који су начинили пропусте.

47.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, уколико утврде да постоји основ за покретање одговарајућег поступка према стручним радницима који су начинили пропусте, наложе руководиоцу органа старатељства да такав поступак спроведе.

48.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, након извршених надзора над стручним радом органа старатељства, утврде да ли постоји одговорност руководиоца органа старатељства због учињених пропуста.

49.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, уколико утврде да постоји одговорност руководиоца органа старатељства због учињених пропуста, предузму одговарајуће мере.

50.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, уколико утврде да стручни радници органа старатељства, који су поступали у конкретним случајевима, нису похађали обуке у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима и заштитом деце од злостављања и занемаривања, предузму мере ради утврђивања одговорности руководиоца органа старатељства.

51.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова обезбеде да органи старатељства обавештавају полицију, тужилаштво и суд, пред којима се воде или су покренути поступци, односно поднете пријаве, о свим сазнањима о насиљу у породици и партнерским односима и насиљу, злостављању и занемаривању детета.

52.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију

и равноправност полова обезбеде да се чињеница изложености детета насиљу над родитељем, братом, сестром, другим чланом породице или детету блиском лицу третира у стручном поступку као злостављање и занемаривање детета, у складу са Општим протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања.

53.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова предузму мере у циљу отклањања или смањења минимизирања и релативизације насиља у породици и партнерским односима и злостављања и занемаривања детета; упућивања подносилаца пријаве насиља на друге органе; и од примене и предлагања репресивних мера према жртви насиља.

54.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова обезбеде да органи старатељства, у свим случајевима пријаве насиља у породици и партнерским односима и злостављања и занемаривања детета предузму одговарајућа овлашћења, мере и радње превентивног деловања, предострожности, процене и заштите безбедности и смањења ризика од понављања насиља.

55.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова обезбеде да се спроводе поступци утврђивања личне одговорности стручних радника и руководилаца органа старатељства због учињених пропуста у заштити жена од породичног и партнерског насиља и заштити деце од злостављања и занемаривања и изричу санкције примерене начињеним пропустима.

56.

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију обезбеде да органи старатељства, у поступцима утврђивања личне одговорности стручних радника због учињених пропуста у заштити жена од породичног и партнерског насиља и заштити деце од злостављања и занемаривања, утврђују да ли су стручни радници похађали обуке у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима и заштити деце од насиља, злостављања и

занемаривања и да те чињенице цене приликом доношења одлуке о одговорности и избора санкције.

57.

Потребно је да Министарство здравља, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана, изврши инспекцијски надзор над радом Клиничког центра Србије, Опште болнице Пожаревац и Дома здравља Раковица и утврди разлоге начињених пропуста у раду.

58.

Потребно је да Министарство здравља, након извршених надзора, утврди да ли постоји основ за покретање одговарајућег поступка према здравственим радницима, сарадницима и руководиоцима здравствених установа.

59.

Потребно је да Министарство здравља обезбеди да здравствене установе у пуној мери сарађују са Заштитником грађана и достављају све тражене информације.

Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство здравља и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова обавестиће Заштитника грађана о поступању по препорукама најкасније до 01. децембра 2016. године, уз достављање доказа о поступању по препорукама.

Р а з л о з и

Заштитник грађана примио је притужбе грађана којима се указује на неправилан рад центара за социјални рад и Министарства унутрашњих послова у процесу заштите жена од насиља у породици и партнерским односима и заштите деце од злостављања и занемаривања. У притужбама се наводи да полиција и центри за социјални рад нису правовремено и адекватно поступали по пријавама и сазнањима о насиљу над женама у породици и партнерским односима и злостављању и занемаривању деце.

Заштитник грађана спровео је поступке контроле законитости и правилности рада 45 центара за социјални рад⁵⁶, Министарства унутрашњих послова и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, па је на основу навода притужби и њихових допуна, изјашњења центара за социјални рад⁵⁷, здравствених установа⁵⁸, јединица локалне

⁵⁶ Центри за социјални рад: Аранђеловац, Бајина Башта, Београд (одељења Стари град, Вождовац, Нови Београд, Земун, Врачар, Гроцка, Чукарица, Лазаревац, Палилула и Раковица), Блаце, Бор, Ваљево, Врање, Кикинда, Лозница, Медвеђа, Нови Пазар, Панчево, Петровац на Млави, Пожаревац, Пожега, Пријепоље, Сечањ, Смедерево, Ужице и Чачак.

⁵⁷ Акти: ЦСР Аранђеловац бр. 22-560-4131/15 од 18.01.2016. године; ЦСР Бајина башта бр. 561-20-78 од 17.09.2014. године, 561-20-78/2 од 20.11.2015. године, 561-20-78 од 24.03.2014. године, 561-20-78/1 од 15.12.2014. године; ГЦСР Београд бр. 550-317/7 од 06.05.2014. године, 551-1038/11 од 12.11.2015. године, 56199-287/2016 од 10. 02. 2016. године (одељење Стари град), 56090-224/15 од 20.01.2015. године, 55403-7281/2015 од 15.12.2015. године, 55100-2880/2015 од 18.05.2015.године, (Одељење Вождовац), 55103-6-97/2015 од 15.12.2015. године, 55103-6-78/14 од 23.05.2014. године, 551-11-50/13 од 18.03.2013. године (Одељење Врачар), 55100-2217 од 25.09.2013. године, 55103-3411/2015 од 5.04.2016. године, 56099-1653 од 28.06.2013. године (Одељење Гроцка), 55103-6159 од 25.11.2013. године, 56199-1544/2013 од 03.06.2013. године (Одељење Лазаревац), 55103-6159 од 25.11.2013. године, 56099-7596/2015 од 15.12.2015. године, 56089-7034/15 од 24.02.2016. године (Одељење Нови Београд), 56199-5184/2015 од 29.12.2015. године, 06.11.2015. године и 12.11.2015. године (Одељење Палилула), 56099-3615/2015 од 22.06.2015. године, 56089-7397/2015 од 17.12.2015. године, 56099-5121/13 од 28.01.2014. године, 56089-669/2016 од 10.03.2016. године, 56099-7596/2015 од 15.12.2015. године (Одељење Земун), 56199-3818/2016 од 22.07.2016. године, 02-56199-2522/16 од 12.05.2016. године, 03.06.2016. године и 06.07.2016. године (Одељење Раковица), 55041-5147/2016 од 03.06.2016. године (Одељење Чукарица); ЦСР Блаце бр. 01-572/16 од 10.06.2016. године ЦСР Бор 553-560 од 31.08.2015. године, 553-560/2 од 25.11.2015. године, 553-560/3 од 02.02.2016. године; ЦСР Ваљево бр. 01-56124-3-212/2013 од 05.03.2013.године, 01-56124-3-694/2013 од 22.07.2013. године; ЦСР Врање 56089-5852 од 11.01.2016. године, 56089-2120 од 25.03.2015, 56089-1639 од 01.04.2014. године, 56099-5091 од 04.12.2014. године и 04.11.2014. године, 56089-5762 од 09.12.2015. године; ЦСР Кикинда бр. 01-58003-3231/2013 од 09.09.2013. године, 01-58003-3231/2013-1 од 27.11.2013 године; ЦСР Лозница 560-965/16 од 09.03.2016. године, 560-1742/16 од 13.05.2016. године; ЦСР Медвеђа бр. 551- 344/14-01 од 16.05.2014. године, 551-669/14-01 од 11.09.2014. године, 560-117/14-01 од 28.02.2014. године, 551-393/13-01 од 14.06.2013. године, ЦСР Нови Пазар бр. IV-551-1506/15 од 11.09. 2015. године, 551/2323/15 од 15.12.2015. године; ЦСР Панчево 55401-589/2015 од 29.01. и 21.12.2015. године; ЦСР Петровац на Млави 560-33-3-1383/15 од 10.12.2015. године, 7690/7691 од 19.02.2016. године, 561-99-3-359/2015 од 09.04.2015. године, 561-99-212/15 од 28.05.2015. године, 561-99-212/15 од 10.05.2015. године, 561-99-367/15 од 28.12.2015. године и 03.03.2016. године; ЦСР Пожаревац бр. 01-55410-4375/2015 од 23.07.2015. године, 01-55410-7550/2015 од 31.12.2015. године; ЦСР Пожега бр. 56094-17/2015 од 19. 01. 2014. године; 56094-796/2015 од 29.12.2015. године; ЦСР Пријепоље бр. 927- 2/15 од 08.06.2015. године ; ЦСР Сечањ бр. 551-258 од 29.06.2015. године, 551-472 од 01.12.2015. године; ЦСР Смедерево бр. 55401-3749-1/2013 од 09.08.2016. године, 55401-1712/2016 од 04.05.2016. године; ЦСР Ужице бр. 560- 34/16 од 09.09.2015. године, 022-17/2 од 25.04.2013. године, 022-17/4 од 24.07.2013. године; ЦСР Чачак бр. 07-228/1 од 10.02.2014, 07-2771/1 од 18.07.2014. године.

⁵⁸ Општа болница Нови Пазар бр. 4575 од 09. 12. 2015. године; Дом здравља Сечањ 01-410/1 од 09.07.2015. године; Дом здравља Раковица бр. 5979/1 од 18.07.2016. године; Клинички центар Србије - Ургентни центар бр. 2751 од 25.07.2016. године; Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину бр. 1742/1 од 06.09.2013. године и бр. 1798 од 11.09.2013. године; Дом здравља Блаце бр. 1319 од 08.06.2016. године.

самоуправе⁵⁹, установа образовања и васпитања⁶⁰, Министарства унутрашњих послова⁶¹, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања⁶², Министарства здравља⁶³, Министарства просвете, науке и технолошког развоја⁶⁴ и Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова⁶⁵, и података прикупљених у неопсредним надзорима над радом контролисаних органа, утврдио следеће чињенице:

- ⁵⁹ Општинска управа Жагубица бр. 01-022-393/15 од 14.07.2015, 01-022-393-1/15 од 12.01.2016. године; Акт Секретаријата за образовање и децу заштити Градске управе града Београда бр. 614-302/2014 од 02.04.2015. године.
- ⁶⁰ Допис Техничке школе Жагубица, бр. 154 од 21.03.2016. године.
- ⁶¹ Акти МУП-а: 01-10296/14-5 од 05.03.2015. године, 02/5-93/16-3 од 01.3.2016. године, 01-2/15-2 од 28.01.2015. године, 01-4373/13-2 од 07.05.2013. године 01-4373/13-4 од 30.07.2013. године, 01-780/14-3 од 24.02.2014. године, 10462/13-2 од 05.11.2013. године, 10461/13-2 од 07.11.2013. године, 01-674/15-2 од 12.02.2015. године, 8136/15 од 24.07.2015. године, 01-13374/15-2 од 18.01.2016. године, 20/16 од 25.01.2016. године, 02/5-786/16-2 од 05.08.2016. године, 01-5883/13-2 од 19.06.2013. године, 01-6711/13-2 од 04.07.2013. године, 01-6711/13-6 од 10.04.2014. године, 01-6711/13-4 од 16.10.2013. године, 723/16-2 од 05.07.2016. године, 02/5-590/16- од 07.06.2016. године. Акти Полицијских управа: ПУ за град Београд бр. 07.3-8/15 од 31.07.2015. године, 07.3-7/15 од 16.06.2015. године, 214.1-1441/15 од 09.07.2015. године, 07.2-115/15 од 10.07.2015. године; ПУ Бор бр. 120/15 од 31.08.2015. године, 120/15-3 од 29.10.2015. године; ПУ у Новом Пазару бр. 01-112/15 од 04.09.2015. године, 214-114002/15-1 од 15.12.2015. године; акт ПУ у Пожаревцу бр. 037-562/15-3 од 16.04.2015. године, 070-629/14-4 од 03.07.2015. године; ПУ Ужице бр. 516/15 од 11.09.2015. године; ПУ Чачак бр. 723/16-2 од 05.07.2016. године.
- ⁶² Акти Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања бр: 551-00-24/2015-14 од 30.03.2015. године, 551-00-558/2015-14 од 16.10.2015. године, 551-00-243/2014-14 од 16.01.2015.године, 551-00-557/2015-14 примљен 26.01.2016. године, 551-00-312/2013-04 од 19.07.2013. године, 551-00-29/2012-14 од 11.09.2012. године, 551- 00-207/2013-14 од 12.07.2013. године, 551-00-27/2014-14 од 07.04.2014. године, 551-00-546/2013-14 од 03.02.2014. године, 551-00-459/2015-14 од 17.09.2015. године, 551-00-547/2013-14 од 18.11.2013. године, 551-00-628/2015-14 од 04.11.2015. године, 551-00-557/2015-14 од 10.11.2015. године, 551-00-355/2016-14 од 26.07.2016. године, 551-00-263/2016-14 од 15.07.2016. године, 551-00-156/2015-14 од 30.03.2015. године, 551-00-438/2013-14 од 05.09.2013. године, 570-03-304/2015-14 од 11.03.2016. године и 14.10.2015. године, 551-00-198/2015-14 од 21.09.2015. године и 24.04.2015. године, 551-00-516/2013-14 од 15.01.2015. године, 20.08.2014. године и 16.12.2013. године, 551-00- 136/2012-3-14 од 10.04.2013. године, 570-155/2015-14 од 18.11.2015. године, 551-00-298/2013-14 од 05.08.2013. године, 551-00-111/2013-14 од 25.03.2013. године, 570-03-641/2013-14 од 03.03.2014. године, 551-00-322/2013-14 од 30.08.2013. године - 01-6711/13-6 од 10.04.2014. године, 551-00-789/2015-14 од 18.03.2016. године, 551-00-493/2015-14 од 28.09.2015. године.
- ⁶³ Акти Министарства здравља, бр. 072-00-1362/2013-09 од 16.09.2013. године, 551-00-304.
- ⁶⁴ Акт Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр. 614-02-01449/2013-02 од 18.10.2013. године.
- ⁶⁵ Акти Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова (у време контролних поступака: Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију) бр. 129-551- 25/2015-03 од 04.08.2015, 20.08.2015. и 11.09.2015. године и 129-551-50/2013-03 од 02.08.2013. године.

ПОСТУПАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ

Обавештавање органа старатељства

У случајевима које је испитивао, Заштитник грађана утврдио је да су полицијске управе, станице и испоставе обавештавале органе старатељства о значајно мањем броју пријава насиља у односу на број пријава које је полиција примила⁶⁶, а неке управе, станице и испоставе нису обавештавале орган старатељства ни о једној пријави насиља (чак и када их је било више)⁶⁷. У једном случају, полицијски службеници су доставили информације о пријавама насиља по којима су поступали, тек по поновљеном захтеву органа старатељства⁶⁸.

Само у два од свих испитаних случајева Заштитник грађана је утврдио да је остварена пуна интерсекторска сарадња у заштити жене од насиља у породици и партнерским односима⁶⁹ и заштити од породичног насиља⁷⁰.

Поступање по примљеним пријавама насиља над женама у породици и партнерским односима

По пријему пријаве насиља, полицијски службеници излазили су на лице места, обављали разговор са пријављеном особом и особом која је пријавила насиље, а потом обављали консултације са дежурним замеником јавног тужиоца и поступали по упутству које им је дато. У тим случајевима, упутства су најчешће била да се против пријављеног лица поднесе захтев за покретање прекршајног поступка или да се достави извештај тужилаштву или да се примени полицијско овлашћење упозорење. У мањем броју случајева дежурни заменик јавног тужиоца дао је упутство да се пријављено лице саслуша у својству осумњиченог и након тога поднесе кривична пријава.

---

⁶⁶ ПУ Бор обавестила је орган старатељства само о једној од примљених пет пријава насиља; ПУ Панчево обавестила је орган старатељства само о две од четири примљене пријаве насиља; ПУ за град Београд - ПС Чукарица обавестила је орган старатељства само о једној од три поднете пријаве.

⁶⁷ ПУ за град Београд - ПС Вождовац - ПИ Бели Поток није обавестила орган старатељства ни о једној од осам примљених пријава насиља; на исти начин поступали су и полицијски службеници ПУ за град Београд - ПС Нови Београд и ПС Земун; ПУ Нови Пазар није доставила обавештење ни о једној од примљених осам пријава насиља.

⁶⁸ ПУ За Град Београд - ПС Вождовац - ПИ Бели Поток дала је тражена обавештења органу старатељства тек на поновљени захтев за достављање информација.

⁶⁹ Полицијска станица Сечањ, ЦСР Сечањ и Дом здравља Сечањ.

⁷⁰ ГЦСР Одељење Лазаревац, ПС Лазаревац, здравствена установа у Лазаревцу.

У неким случајевима, међутим, полицијски службеници су самостално давали оцене о постојању или непостојању кривичног дела или прекршаја⁷¹, односно о непостојању насиља⁷² и у складу са том оценом одабирали начин даљег поступања (у испитаним случајевима, полицијски службеници су примењивали полицијско овлашћење упозорење).

Поступање по пријави најчешће се завршавало узимањем изјава од особе која је пријавила насиље и особе/особа које су пријављене због насиља. Полицијски службеници углавном нису предузимали друге мере, радње и овлашћења у циљу прикушљања свих потребних чињеница и информација, нити су информације тражили од органа старатељства.

Однос према подносиоцима пријаве насиља

Након предузимања мера и радњи, полицијски службеници најчешће су упућивали пријавитељку насиља на судски поступак и орган старатељства. На овај начин су полицијски службеници неких полицијских управа поступали чак и без претходно предузетих радњи и мера⁷³. У једном случају су према жени означеној као жртва у пријави насиља, полицијски службеници применили репресивне мере⁷⁴.

Провера да ли пријављено лице има у поседу оружје, посебно када је пријављено лице полицијски службеник

Проверу да ли лице пријављено за насиље поседује оружје извршио је мањи број полицијских управа. Најчешће таква провера изостаје. Када су пријављена лица полицијски службеници, полицијске управе нису предузеле мере ради обезбеђивања да се службено оружје не налази у кући жртве и спречавања злоупотребе оружја од стране полицијског службеника, нити испитивале начин на који полицијски службеници држе оружје у

---

⁷¹ ПС Пожега.

⁷² Полицијски службеници ПУ за град Београд – ПС Земун констатовали су да у пријављеним случајевима „није било насиља већ малих породичних несугласица“.

⁷³ ПУ за град Београд – ПС Вождовац – ПИ Бели Поток упућивала је подносиатељку која је пријавила да је бивши супруг узнемирава, да се обрати Градском центру за социјални рад и да поново поднесе пријаву уколико буде поново узнемиравана. ПУ за град Београд – ПС Палилула је подносиатељку пријаве „упутила на надлежне институције и да поново поднесе пријаву уколико дође до поновног малтретирања од стране бившег супруга“. По поновљеној пријави полицијски службеници упутили су подносиатељку пријаве „на надлежне судске органе и Градски центар за социјални рад Одељење Палилула ради решавања спорних ситуација“.

⁷⁴ Полицијски службеници ПУ за град Београд – ПС Чукарица су, поступајући по пријави подносиоца да његов син упућује претње смрћу њему (оцу), његовој супрузи и малолетном детету, привео у станицу и супругу пријавиоца (означену као жртву насиља – претњи смрћу) уз употребу средстава за везивање, а потом против ње поднели и захтев за покретање прекршајног поступка.

кући. Оваква провера изостајала је чак и у случајевима када је пријава насиља садржала наводе о претњи оружјем⁷⁵.

Поступање полиције у односу на децу, по пријавама породичног и партнерског насиља

У највећем броју случајева, полицијски службеници нису испитивали пријаву породичног или партнерског насиља над женом у светлу злостављања и занемаривања детета, чак ни када су имали информације да у породици живе деца и да су инцидентима насиља била изложена. О томе полицијске управе нису извештавале центре за социјални рад.

Обученост полицијских службеника

На основу истраживања које је спровео 2015. године, Заштитник грађана утврдио је да је у 2014. години 271 полицијски службеник обучаван о насиљу над женама у породици и партнерским односима, док је у 2015. години планирана обука за најмање 380 полицијских службеника.

Одговорност полицијских службеника за пропусте у раду

Најчешће, против полицијских службеника који нису поступали у складу са Општим и посебним протоколима за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и Општим и посебним протоколима за заштиту деце од злостављања и занемаривања нису покретани дисциплински

---

⁷⁵ ПУ Чачак није предузимала никакве мере у односу на полицијског службеника кога је његова супруга пријавила због насиља, иако је у пријави наведено да оружје држи испод јастука, да га износи и приказује члановима породице у претећем маниру, да је изразио суицидну намеру, као и да је њој и заједничком детету претио бомбама које је донео са ратишта а које је противно њиховој вољи држао у кући. ПУ Чачак то није учинила ни након што је добила записник са рочишта у судском поступку у коме је констатована изјава полицијског службеника: „Ја сам као припадник ПУ овлашћен да носим оружје, самим тим и да га у стану држим где ја хоћу, тачно је да сам га премештао по самом стану, разлога за то имао нисам, никоме претио пиштољем нисам. Тачно је да је једне прилике мени пиштољ био испод јастука, то је било пре поступка развода, сматрам да је то било безбедно и за њу и за мене. На самом почетку нашег заједничког живота...ја сам рекао [мајци притужиље] немојте да се мешате дићи ћу вас све у ваздух, никада пре и никада после тога”. ПУ Пожаревац није предузела мере предострожности, заштите безбедности и смањења ризика од понављања насиља према свом полицијском службенику против кога је поднето осам пријава насиља. Полицијски службеници су пријављене инциденте – међу којима је било и физичког насиља – окарактерисали као „поремећене брачне односе”, а занемарили су чињеницу прекршајне осуђиваности пријављеног због вршења насиља и навод пријављеног да га „супруга провоцира како би је физички напао”.

поступци. Изостало је утврђивање одговорности полицијских службеника због необавештавања органа старатељства о примљеним пријавама насиља и/или због непредузимања мера и радњи из оквира надлежности и овлашћења полиције. У случајевима када су дисциплински поступци вођени, изричане су махом најблаже казне, чак и у случајевима озбиљног кршења закона, Општег и посебног протокола за заштиту жена и Општег и посебног протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања⁷⁶. У овим дисциплинским поступцима није испитивана нити је узимана у обзир и цењена чињеница да ли су окривљени полицијски службеници похађали обуке о родно заснованом насиљу, насиљу над женама у породици и партнерским односима, заштити деце од злостављања и занемаривања и другим обукама од значаја за поступање полиције у случају породичног или партнерског насиља над женом или насиља над децом.

ПОСТУПАЊЕ ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА

Поступање органа старатељства по пријему информација о насиљу над женом у породици и партнерским односима

Испитујући поступање органа старатељства по пријему информације, са знању или сумњи на насиље над женом у породици и партнерским односима и злостављање и занемаривање детета, Заштитник грађана утврдио је да су, најчешће, мере које су органи старатељства предузимали биле неправовремене, непотпуне, неадекватне или предузимане неплански и без сарадње са другим органима и службама. У раду неких центара за социјални рад оне су потпуно и изостале. Тако, орган старатељства пет година није предузимао

---

⁷⁶ ПУ за град Београд, ПУ Ваљево, ПУ Крушевац су полицијске службенике казнили за тешку повреду службене дужности новчаном казном у износу од 20% од месечне плате у трајању од једног месеца због пропуста у раду и необавештавања органа старатељства и/или тужилаштва. У сва три случаја, жене су убили њихови партнери.

мере заштите жена у посебно осетљивом положају⁷⁷; упркос сопственој процени о постојању насиља није предузимао мере заштите жртве⁷⁸, чак ни

---

⁷⁷ **ЦСР Медвећа** је, поводом обраћања младе жене нешто старије од 18 година, у шестом месецу трудноће, проценио да је била изложена емоционалном злостављању и партнерском насиљу, због којег је напустила супруга и његово домаћинство. Орган старатељства имао је пуне информације о томе да корисница нема никакву подршку у својој средини и примарној породици (родитељи су јој изричито рекли да је неће примити уколико са дететом напусти супруга), те да није имала избора ни могућности да збрине дете. У следећих шест година рада, међутим, орган старатељства није предузимао мере ради њене заштите и у циљу подршке да преузме бригу о детету. Активности органа старатељства усмерене на спајање детета и мајке и подршке мајци да преузме родитељску улогу изостале су чак и када је суд изрекао мере заштите од насиља младе кориснице, према њеној свекрви која је насиље вршила приликом одржавања личних односа младе жене са својим дететом – **ЦСР Врање** није предузимало мере из своје надлежности иако је жртва поднела више пријава насиља које је над њом и члановима њене породице вршио супруг, иначе полицијски службеник Полицијске управе у Врању. Центар није поступио ни по сазнању да је супруг жртве противправно задржао дете. **ЦСР Лозница**, по пријему информације од жене да је напустила породично домаћинство због насиља у породици и да није могла да поведе своје двоје деце, није предузео ни једну меру прописану за случај пријаве насиља у породици, нити поводом чињенице да се контакти између деце и мајке не одвијају на одговарајући начин, због наводног отпора деце и ставова оца. Након смрти оца деце, Центар за социјални рад није предузео ниједну меру ради предаје деце мајци као једином родитељу, већ је напротив – и поред чињенице да деца имају живог родитеља који жели да врши родитељско право – децу ставила под старатељску заштиту стрица, који се противио и онемогућавао контакте мајке с децом.

⁷⁸ **ГЦСР – Одељење Раковица** је са породицом жене жртве радило преко двадесет година. Центар је у више наврата добијао извештаје полиције и тужилаштва о поднетим пријавама насиља, а имао је и сазнања да су деца – још у време малолетства – била у сукобу са законом због чега им је изречена и мера појачаног надзора органа старатељства. Центар је такође био упознат са лошим здравственим стањем жртве и чињеницом да је у два наврата покушала самоубиство. Процена органа старатељства је да „у породици постоје насилнички обрасци понашања и да је то животна динамика којом породица функционише“. Ову процену Центар је доставио тужилаштву. Активности и мере из надлежности органа старатељства, прописане за случај насиља над женом, Центар није предузео. Једине активности биле су саветодавни рад (извршиоцу насиља је „предочено да је свако психичко и физичко насиље кривично дело и да се суздржи од сваког насилничког понашања“) и сачињавање плана услуга за који је сам Центар утврдио да се „планираним активностима не могу задовољити сигурност и безбедност чланова породице“.

након више од десет година⁷⁹; није пружио жртви помоћ и подршку и поред информација о насиљу које је трпела⁸⁰; без поступка процене изводио је закључке о степену угрожености, што је опредељивало даље одлуке о

---

⁷⁹ ЦСР Блаце је од 2003. имао информације о насиљу које је над жртвом вршио супруг, које је потом било усмерено и на заједничко дете. Жртва се у бројним навратима обраћала Центру, наводећи економско и психичко насиље према њој и сину (претње, врећање, подстицање на самоубиство и др.), а Центру је било познато и да је извршилац насиља због тога осуђен у кривичном поступку. Изузев саветодавног рада, Центар није предузимао друге активности, и поред тога што је знао да је жртва напустила своју кућу због насиља над њом и да 13 година живи ко подстанар, јер је у кући изложена вербалном насиљу и прогањању од стране бившег супруга. Иако је проценио да „су сукоби међу бившим супружницима продужени, конзистентни са одређеним трајањем и интензитетом и да последице тих сукоба могу бити трагичније“, Центар је нашао да даље не може да поступа јер је „исцрпео све методе саветодавног рада“. Једина активност након те процене било је подношење пријава јавном тужилаштву које је у два наврата пријаве Центра одбацило. Центар није обавестио полицију о својој процени и бројним пријавама које је примио од жртве, није спровео процену ризика, нити је предузео друге мере како би, самостално или у сарадњи са другим органима, обезбедио повратак жртве у своју кућу и њену заштиту од насиља. Центар је као разлог непоступања навео и чињеницу „да породица не прихвата даљи план услуга који се састоји у саветодавном раду“, иако је и сам проценио да саветодавни рад није дао никакав резултат.

⁸⁰ ПЦСР - Одељење Раковица одбио је да изврши пријаву пребивалишта жртве насиља на адресу органа старатељства и тиме онемогућио жртву да остварује права из области социјалне и здравствене заштите. Иако је жртва навела и документовала да је из претходног места пребивалишта отишла због претрпљеног насиља од стране сина због чега је била у Сигурној кући, орган старатељства није предузео ниједну активност у складу са прописима и стандардима рада са женама жртвама породичног и партнерског насиља. ПЦСР - Одељење Сопот имао је информације о насиљу које је жртва трпела од бившег ванбрачног партнера због чега је напустила заједницу. Орган старатељства био је упознат и са чињеницом да је засновала нову заједницу, као и да су њена финансијска ситуација и зависност од новог партнера и његове породице фактор ризика по заједнички живот деце и мајке. Услед изостанка сваке помоћи органа старатељства, мајка је децу предала оцу, а актуелно о деци се брине - баба. Орган старатељства није предузео ниједну меру у циљу спајања мајке и деце и помоћи мајци у остваривању родитељства. Уместо тога, орган старатељства упознао је мајку - жртву насиља на могућност смештаја деце у хранитељску породицу.

предузимању, односно непредузимању мера заштите⁸¹; након пријава насиља водио стручне поступке породичноправне заштите детета, али не и жене жртве насиља⁸²; одбијао је да поступа када је прекинута брачна, односно ванбрачна заједница, а бивше супруге и ванбрачне партнерке није третирао као жртве насиља⁸³; своје поступање условљавао је поступањем јавног тужилаштва⁸⁴; супротно закону, одбио је да поступа по пријави на-сиља зато што је жена жртва насиља поднела кривичну пријаву, односно покренула судски поступак⁸⁵; занемаривао је информације и пријаве на-сиља⁸⁶, чак и када су оне примљене од полиције⁸⁷, односно примљене у другом поступку

⁸¹ ГЦСР – Одељење Чукарица је, без спровођења стручног поступка, закључило да је „угроженост чланова породице ниска“. Орган старатељства није утврдио све чињенице од значаја за заштиту жене од насиља и заштиту детета од злостављања и занемаривања, није утврдио мере заштите, нити спровео процену ризика након повратка жене жртве и детета у породицу партнера/оца, коме су изречене мере ради заштите жене од насиља у породици.

⁸² ЦСР Аранђеловац спроводио је стручне поступке ради поверавања деце једном од родитеља и уређивања начина одржавања личних односа деце и оца, али не и поступке прописане за случај сазнања о насиљу над женом у породици и партнерским односима, иако је са постојањем насиља био упознат добијајући информације од жртве и полиције. ЦСР Чачак је, поступајући по обавештењу полиције, спроводио стручни поступак који није укључио мере и активности прописане за случај сумње или сазнања о насиљу над женом у породици и партнерским односима, већ је суд обавестио да је „због постојања индиција о породичном насиљу...индиковано вештачење родитељске функционалности оба супружника“, а тужилаштво да „дужи временски период постоји партнерско неслагање и неадекватна комуникација“.

⁸³ ЦСР Пожега обавестио је ПУ Пожега да „они не поступају када брачни другови више не живе заједно“.

⁸⁴ ЦСР Бор није предузео ниједну меру по пријему обавештења полицијских службеника о пријавама притужиле због партнерског насиља, јер се „јавни тужилац изјаснила да нема елемената кривичног дела и кривичних радњи“.

⁸⁵ ЦСР Ужице обавестио је надлежни суд да „нема простора за интервенцију Центра у делу заштите од породичног насиља јер је [притужилца] поднела кривичну пријаву за насиље у породици...“.

⁸⁶ ЦСР Петровац на Млави у два случаја није предузимао никакве мере заштите жене од партнерског односно породичног насиља, иако је о томе имао или морао имати сазнања. ГЦСР – Одељење Нови Београд није поступало по информацијама о породичном насиљу, којима је жена била изложена, нити утицају насиља над тада малолетном децом. Изостало је и испитивање навода мајке да је насиље потом над њом и малолетним дететом почео да врши и старији син, нити наводи мајке да је насиље старијег сина мотивисано имовинским разлозима.

⁸⁷ ЦСР Ужице није предузимао мере ни након пријема обавештења полиције и службених белешки о обавештењу примљеном од грађана које садрже бројне наводе о насиљу над женом од стране супруга и оца. ЦСР Панчево је примио два обавештења ПУ Панчево о поднетим пријавама због насиља, али није предузео ниједну активности зато што се жртва „није обраћала Центру за помоћ у овом периоду, с обзиром да је била у радном односу, имала подршку родитеља, пријатеља који су јој уступили стан на коришћење, пратили и сачекивали после посла, а покренут је судски поступак за насиље у породици по њеној пријави као и поступак везан за кршење изречених мера заштите од насиља“.

пред органом старатељства⁸⁸; уместо спровођења стручних поступака, мере заштите сводио је на обавештавање о недозвољености насиља и услугама које се жени жртви могу ставити на располагање⁸⁹. Обавештавање полиције о сазнању о насиљу у неким случајевима је изостало⁹⁰, као што је изостало и спровођење стручног поступка у случају када је пријављено лице полицијски службеник који у поседу има службено оружје⁹¹.

У поступцима контроле законитости и правилности рада центара за социјални рад, Заштитник грађана утврдио је да ниједан ЦСР није поднео кривичну пријаву надлежном јавном тужилаштву нити тужбу ради заштите од насиља у породици, већ је жене које су насиље пријавиле упућивао да оне то учине. У два случаја, орган старатељства упутио је мишљење суду са предлогом да суд изрекне меру заштите и против жртве насиља, сматрајући да је таква мера сврсисходна⁹², односно да доприноси превенцији продубљивања партнерског конфликта⁹³.

⁸⁸ ЦСР – Одељење Вождовац је информацију о насиљу над притужиљом добио тако што је притужиља, у захтеву за једнократну помоћ, навела да трпи насиље.

⁸⁹ ЦСР – Одељење Стари Град предузео је од активности „указивање родитељима да је њихово физичко раздвајање у интересу малолетног детета имајући у виду ризик од ескалације поремећених партнерских односа, а мајци је предочена могућност хитног збрињавања ње и детета у Сигурну кућу“. ЦСР Ужице је „упознао жртву са поступцима које пред тужилаштвом и судом може да покрене“. У ЦСР Пожега жртви су „разјашњене дилеме везане за права као и за подношење кривичне пријаве од стране сина и ње“. Стручни радници ЦСР-а Пожаревац предочили су жени која је пријавила супругово насиље да „конфликти родитеља неповољно утичу на малолетну децу...да са супругом све несугласице и конфликте решава мирним путем“.

⁹⁰ ЦСР Петровац на Млави. ЦСР – Одељење Земун нису обавештавали полицију о пријављеном насиљу.

⁹¹ ЦСР Чачак није спровео поступак у складу са одредбама Општег протокола о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима и Посебног протокола о поступању центара за социјални рад – органа старатељства у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, ради заштите жене и других чланова породице од насиља и процене безбедносних ризика, иако је располагао обавештењем ПУ Чачак о пријави насиља поднетој против полицијског службеника и свим информацијама које су се односиле на околности пријаве: изражавање суицидне намере, држање службеног пиштоља под јастуком, претње бомбама са ратишта и држање бомби у стану.

⁹² ЦСР Пожаревац дао је суду мишљење да је „сврсисходно изрећи меру даље забране узнемиравања и то обострано“.

⁹³ ЦСР – Одељење Стари град, налазећи да „таква мера доприноси превенцији продубљивања партнерског конфликта који у перспективи може узроковати појаву партнерског насиља“, предложио суду да изрекне мере заштите извршиоца насиља од жртве насиља, што је суд и учинио.

Заштитник грађана је у поступцима контроле законитости и правилности рада органа старатељства уочио и минимизирање и релативизацију насиља. Орган старатељства насиљу даје својство „ситуационог инцидента”⁹⁴, од пријавитељке насиља тражи да достави ваљане доказе и показује неразумевање разлога због којих жена одбија одлазак у Сигурну кућу и одустаје од судских поступака⁹⁵, а судске одлуке о изрицању мера заштите не узима у обзир приликом планирања и спровођења даљег рада зато што је донета без стручног мишљења органа старатељства⁹⁶. Дешава се – мада изузетно ретко – да две организационе јединице органа старатељства имају супротстављена мишљења о постојању насиља⁹⁷ што утиче на планирање и спровођење адекватних мера не само у односу на жену жртву, већ и на децу која су жртве излагања трауматском догађају (породичном насиљу).

Поступање органа старатељства у односу на децу, по пријему информација о насиљу над женом у породици и партнерским односима и злостављању и занемаривању детета

Највећи број центара за социјални рад није децу изложу породичном или партнерском насиљу над мајком третирао као жртве злостављања и занемаривања. Стога је изостала свака активност на заштити детета од насиља, злостављања и занемаривања, прописана Општим и Посебним протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања, као и мере подршке, заштите и рехабилитације/опоравка детета од злостављања и занемаривања излагањем партнерском и/или породичном насиљу над

---

⁹⁴ ГЦСР – Одељење Стари град је суд обавестио „да је утврђено да насилни инцидент представља ситуациони инцидент а не образац насилног понашања. ЦСР Смедерево обавестио је суд да је насиље које је било ситуационо и да је реч о једној испровоцираној ситуацији која је за последицу имала напад (супруга притужиље) на притужиљу”, иако је располагао записником Полицијске управе у Смедереву о пријему кривичне пријаве жене против супруга и својих родитеља због насиља које су над њом заједно вршили, потврдом лекара о повредама које је жена задобила, информацијом да је компанија Теленор упозорила корисника (супруга) због узнемиравања и пријавама насиља које је жена упућивала Центру.

⁹⁵ Стручни радници ГЦСР – Одељење Нови Београд проценили су да је жена „неаутентична” и да је „желела да нас изманипулише” јер „да је стварно угрожена документовала би то лекарским налазом, достављањем података о [супругу]... „да је стварно угрожена ... не би бирала место где да се склони и не би одустала од тужбе”.

⁹⁶ ГЦСР Одељење Земун.

⁹⁷ ГЦСР Одељење Земун и Одељење Врачар.

мајком⁹⁸. Породично, односно партнерско насиље над мајком деце, није узето као једна од кључних чињеница које су фактори ризика за занемаривање деце и сукоб деце са законом⁹⁹.

У поступцима ради поверавања детета једном од родитеља на самостално вршење родитељског права и ради уређивања начина одржавања личних односа детета са родитељем са којим не живи, центри за социјални рад су у највећем броју случајева искључили породично насиље као битну чињеницу за процену родитељских компетенција и најбољих интереса детета. Приликом процене најбољих интереса детета и давања мишљења и предлога надлежном суду, орган старатељства није узимао у обзир историју насиља

⁹⁸ ЦСР Ужице није предузимао мере заштите детета од злостављања и занемаривања иако је располагао информацијама које му је доставила полиција о могућем занемаривању и злостављању детета излагањем понављаном и дужем породичном насиљу над мајком од стране мајчиног оца и супруга, онемогућавању мајке од стране њеног оца да напуштајући домаћинство поведе дете са собом, претњама оца и бившег супруга у односу на њу и спречавању мајке од стране њеног оца да оствари контакт са својим дететом. ЦСР Лозница није предузео процену ризика, а потом ни мере подршке или опоравка дечака који им је предочио да је имао конкретна сазнања о облицима насиља и злоупотребе мајке од стране оца. ПЦСР - Одељење Сопот није предузело ниједну меру подршке мајци - жртви насиља у остваривању родитељства. Напротив орган старатељства је мајку најпре информисао у више наврата о могућности смештаја деце у хранитељску породицу. С обзиром на одсуство подршке, мајка је децу предала оцу. Уместо оца, међутим, о деци се брине баба - што је органу старатељства познато. Услед пропуста Центра да пружи подршку мајци у вршењу родитељства, посебно у осетљивом моменту у коме се, након трпљеног насиља, наша, прекинута је породична заједница деце и мајке, а Центар потом није предузео никакве активности у циљу спајања деце и мајке, већ је подржао бабу детета да „регулише правни статус деце“.

⁹⁹ ПЦСР - Одељење Раковица је са породицом радило преко двадесет година, између осталог и због насиља у породици над женом и децом и сукоба деце са законом (вршење кривичних дела), због чега су деци изрицане васпитне мере. Чак ни када је, по одлуци суда, спроводио васпитну меру појачан надзор органа старатељства, Центар није испитивао ни постојање породичног насиља, нити ризике од занемаривања деце услед породичног насиља, посебно имајући у виду болест мајке и њене покушаје самоубиства. У одсуству процена, изостале су и адекватне мере заштите деце од злостављања и занемаривања. Изостале су и процене и мере усмерене на помоћ младим особама у неповољном породичном окружењу, с обзиром на пријаве да су породичним насиљем угрожена и деца - младе особе у периоду адолесценције, као и да је Центар утврдио да се планом услуга и у оквиру њега планираним активностима „не могу задовољити сигурност и безбедност чланова породице“.

које је отац вршио над мајком детета¹⁰⁰; у поступцима породичноправне заштите детета није узимао у обзир наводе о породичном и/или партнерском насиљу над мајком детета¹⁰¹; у примени мера старатељске заштите није узео у обзир наводе о насиљу потенцијалног старатеља над члановима породице¹⁰²; при процени најбољих интереса детета и давању предлога о поверавању

---

¹⁰⁰ **ЦСР Врање** при проценама родитељских компетенција оца и најбољим интересима детета у поступку поверавања детета једном од родитеља и уређивања личних односа детета са родитељем са којим не живи, није узео у обзир насиље које је отац вршио над мајком детета током и након прекида брачне заједнице. **ЦСР Лозница** одлучио је да старатељство над децом повери стрицу, иако су стручни радници имали сазнања да стриц онемогућава остваривање права деце на контакте са мајком. Истовремено, мајци нису омогућавали вршење родитељског права, упркос томе што није била лишена родитељског права, нити су констатоване замерке и ризици у њеном родитељству, а мајка им се директно, као и током судског поступка, обраћала ради помоћи у преузимању бриге о деци, како након прекида брачне заједнице, тако и након смрти оца деце. **ЦСР Аранђеловац** није у чињенице од значаја за процену родитељских компетенција укључио постојање насиља над мајком деце, те је прихватио одлуку мајке да деца буду поверена оцу и започео рад на њеној реализацији, не испитујући разлоге за доношење такве одлуке и могућност да је она изнуђена понављеним насиљем оца деце, иако је са постојањем насиља ЦСР био упознат добијајући информације од жртве и полиције. **ЦСР Сечањ** је – иако је предузимао све мере у процесу заштите мајке од насиља – надлежном суду дао предлог да деца буду поверена оцу који је вршио насиље над мајком а насиље које је вршио искључио из процене његових родитељских компетенција.

¹⁰¹ **ЦСР – Одељење Нови Београд** у поступку заштите права и интереса детета на заштиту од насиља, није испитивао наводе мајке (пријављене за вршење насиља) о насиљу које је он трпела од стране оца деце, нити наводе о насиљу које је трпела и наставља да трпи од старијег сина. **ЦСР Петровац на Млави**, по обавештењу полиције о пријављеном насиљу над мајком деце, није предузео ни једну активност прописану за случај сумње о злостављању или занемаривању детета.

¹⁰² **ЦСР – Одељење Нови Београд** је за старатеља одредио брата малолетног штићеника, а претходно није испитао наводе мајке детета о насиљу које је старији син вршио над њом, оцем и братом, нити наводе о преварним радњама и сумњи на злоупотребу алкохола и коришћење психоактивних супстанци. Изостала је и провера мајчаних навода о могућој злоупотреби малолетног детета мотивисаној имовинским разлозима, од стране старијег брата и одрасле особе која није у сродству са дететом а која је органу старатељства поднела захтев да буде постављена за старатеља.

деце, односно одржавању личних односа детета са родитељем са којим не живи, орган старатељства није узимао у обзир чињеницу да је родитељ извршилац насиља, такође и противправно одузео дете од мајке којој је дете било поверено¹⁰³; није обезбедио подршку мајци жртви породичног насиља којој је било противправно ускраћено вршење родитељског права, нити у циљу поновног успостављања заједнице и личних односа са дететом¹⁰⁴; није предузео мере заштите детета од злостављања и занемаривања излагањем партнерском и/или породичном насиљу над мајком¹⁰⁵; није предузимао мере због спречавања остваривања контаката детета са родитељем нити је такво

¹⁰³ **ЦСР Врање** је одбио да реагује поводом пријаве мајке да је отац, полицијски инспектор, противправно задржао дете 2013. год. након виђања и што је том приликом прекинут процес лечења и лекарских контрола детета, већ родитеље упутио на друге органе. Центар није ни приликом процене и давања предлога у поступку измене пресуде о поверавању детета и о заштити најбољих интереса детета, узео у обзир ову чињеницу да је отац дете противправно одузео од мајке. Центар је једино спровео испитивање поводом очевих пријава у 2014. год. да мајка злоставља дете. Коначно, поступајући стручни радници Центра заузели су дијаметрално супротне ставове и утврдили противречне чињенице поводом ових догађаја и пријава. **ЦСР Пријепоље** није предузео ниједну меру након што је отац деце противправно одузео децу од мајке којој су деца судском одлуком поверена на самостално вршење родитељског права, одбио сваку сарадњу са ЦСР-ом и спречавао контакте детета са мајком, а након што је отац детета затражио да му сви списи у кривичном и парничном поступку буду преведени на матерњи босански језик, Центар је стога оценио „да убудуће нема право да било шта предузима из своје надлежности”. Центар је констатовао и то да у најбољем интересу детета које противправном одлуком оца не одржава личне односе са мајком треба „настојати и пратити развој детета код оца а кад се процени да не постоји ризик да дете тежи или жели да живи само код једног родитеља приступити преузимању детета и предаји родитељу како је надлежни суд донео важећу одлуку”.

¹⁰⁴ **ЦСР Медвеђа** није пружио одговарајућу подршку младој мајци која је због насиља у породици и партнерским односима напустила породично домаћинство у трудноћи, а због одсуства подршке у родитељској породици и изричите забране свог оца да дете доведе у родитељску кућу, препустила новорођено дете бризи оца детета. Чињеница насиља над њом није била ни од каквог утицаја на мишљења, ставове и предлоге ЦСР-а, иако је оно настављено током успостављања и развијања личних односа детета и мајке, кроз насиље бабе детета, због кога су изречене мере заштите, и опструкције контаката и инструментализацију детета од стране оца и бабе детета. **ЦСР Лозница** није предузео ниједну меру или активност поводом сазнања да је жена напустила породично домаћинство због насиља супруга и пријаве да јој бивши супруг не дозвољава контакте са децом. Напротив, овај орган старатељства је напуштање заједнице од стране мајке и неостваривање контаката мајке и деце оценио као њено занемаривање родитељске дужности приликом одлучивања о старатељској заштити деце након смрти оца

¹⁰⁵ **ЦСР Ужице** није предузимао мере заштите детета од злостављања и занемаривања иако је располагао информацијама које му је доставила полиција о могућем занемаривању и злостављању детета излагањем понављаном и дужем породичном насиљу над мајком од стране мајчиног оца и супруга, онемогућавању мајке од стране њеног оца да напуштајући домаћинство поведе дете са собом, претњама оца и бившег супруга у односу на њу и спречавању мајке од стране њеног оца да оствари контакт са својим дететом.

понашање узимао у обзир приликом стручних процена и давања мишљења и предлога¹⁰⁶; није предузимао ни мере заштите деце по пријавама насиља над њима¹⁰⁷.

Противправно задржавање детета и спречавање контаката детета са родитељем са којим не живи не наилазе на адекватну реакцију органа старатељства нити такво понашање родитеља центри за социјални рад третирају као злостављање и занемаривање детета, те стога не пре дузимају мере прописане Општим протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања. У неким случајевима, орган старатељства – иако констатује инструментализацију деце од стране родитеља код кога се деца (противправно или по судској одлуци) налазе и њиховог утицаја на развијање отпора код деце – не предузима мере из своје надлежности¹⁰⁸ а потом мишљењима „легализује“ противправно и дететовим интересима противно понашање родитеља¹⁰⁹ - што је био разлог због чега је Европски суд за људска права Републику Србију проглашавао

¹⁰⁶ ЦСР Ужице.

¹⁰⁷ ГЦСР – Одељење Вождовац није предузимало мере поводом пријаве мајке детета да трпи насиље ни у односу на мајку ни у односу на децу. ЦСР Ужице обавестио је суд да „нема простора за интервенцију Центра у делу заштите од породичног насиља јер је [притужиља] поднела кривичну пријаву за насиље у породици...“ У супротном, да поступци за заштиту од насиља нису били покренути, орган старатељства би у складу са стручном проценом у циљу остваривања најбољег интереса малолетног детета, предузео мере из своје надлежности. ЦСР Медвећа није предузео мере по службеној дужности према баби по оцу: због тога што је директно спречавала укључивање мајке у родитељску улогу; као и зато што је дечака непримерено кажњавала, омаловажавала и претила му због развијања блискости и контактирања са мајком.

¹⁰⁸ ЦСР Бајина Башта констатовоа је да је отпор деце да се виђају са мајком резултат инструментализације и манипулације оца, што је потврдила и надлежна здравствена установа. Обе установе утврдиле су у висок степен угрожености деце због понашања оца. Центар за социјални рад констатовоа је и да је отац одбио даљу сарадњу са Центром и довођење деце ради реуспостављања контаката са мајком. И поред тога, Центар није предузео ниједну активности на обезбеђивању успостављања и одржавања ових контаката, нити мере прописане за случај злостављања и занемаривања деце, већ је суду у извршном поступку предочио да „мере и активности за успостављање емотивног контакта деце и родитеља то може једино спровести у саветовалишту за родитеље и децу у Ужицу“.

¹⁰⁹ ГЦСР – Одељење Чукарица је, констатујући да је отпор детета у односу на оца у значајној мери резултат мајчиног утицаја, упутио оца да покрене извршни поступак. У том поступку, орган старатељства је обавестио суд да припрема детета није била могућа јер се мајка није одазивала позивима Центра, а потом је суду доставио мишљење да даље одржавање контаката није могуће због отпора детета и родитеље упутио да „самостално раде на усвајању детету адекватнијих родитељских поступака“. ЦСР Бајина Башта, и поред констатованог занемаривања детета од стране оца, дао је мишљење и предлог да се деца повере оцу, чиме „верификујемо садашње стање уз сагледавање свих ризика које би по интерес деце имала другачија одлука, нпр...висок степен отуђености деце од мајке“ који је, према оценама Центра и здравствене установе, настао услед „манипулативног и дезавуишућег понашања оца који таквим понашање прелази границе дејег и у први план ставља сопствени интерес, који се своди на обрачун са бившом супругом и продубљивање партнерског конфликта“.

одговорном за повреде људских права гарантованих Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, у више пресуда¹¹⁰.

Релативизација и минимизирање насиља су један од разлога због којих орган старатељства није предузимао мере заштите деце од излагања породичном насиљу као облику злостављања и занемаривања детета¹¹¹; други значајан разлог је непознавање општих и посебних протокола за заштиту жена од насиља и заштиту деце од злостављања и занемаривања¹¹².

Необавештавања суда о сумњи или постојању породичног или партнерског насиља над мајком коме су деца била или су изложена, има за последицу да се поступање и одлучивање суда у породичним споровима углавном не заснивају на потпуној и тачној информацији о свим чињеницама од значаја за доношење одлуке и утврђивању најбољих дететових интереса. Са друге стране, неки органи старатељства нису имали никаква сазнања о понављаном породичном и партнерском насиљу над женом, чак ни када је жена претрпела тешке телесне повреде и када су изречене мере заштите жртве од насиља, јер орган старатељства о томе нису обавестили ни полицијска управа, ни тужилаштво, нити суд¹¹³, који имају обавезу да обавештавају орган старатељства о постојању насиља. Иако постоји обавеза суда да органу старатељства доставља информације о изреченим мерама заштите од насиља, такве информације некада изостају, те центар за социјални рад не само да не може да врши своју функцију у процесу заштите жене од насиља, већ ни функцију евиденције насиља у породици, што му је као обавеза законом прописано¹¹⁴.

¹¹⁰ Нпр. пресуда Европског суда за људска права у случају В.А.М. против Србије, представка бр. 39177/15, пресуда донета 13. 03. 2007. године, доступно на http://www.ombudsman.pravadeteta.com/index.php?option=com_content&view=article&id=375%3A2012-06-21-20-28-47&catid=47%3A2012-05-10-09-09-29&Itemid=60&lang=sr, приступљено 10.10.2016.

¹¹¹ ЦСР Смедерево обавестио је суд да је „насиље које је испољио било ситуационо и свакако није утицало на децу” иако је у раније спроведеном поступку проценио да је у породици притужиле било насиља којем су деца присуствовала: „након присуствовања насилним сценама између родитеља (девојчица) је подвргнута психолошком третману”; „...дечак присуствовао сценама насиља и молио мајку да што пре са сестром изађе из стана како би све престало...мајка обавила разговор са психологом...и добила информацију да је дечак на себе преузео улогу таоца како би заштитило мајку и сестру”.

¹¹² Предлагању модела одржавања личних односа деце и оца, који је сачинио ЦСР Петровац на Млави, није претходила процена да ли је мајка деце била жртва породичног и партнерског насиља и да ли су деца - у светлу одредби Општег протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања - била изложена злостављању и занемаривању кроз излагање породичном и партнерском насиљу над мајком. У непосредном надзору, Заштитник грађана утврдио је да стручни радници не познају нити примењују Општи протокол за заштиту жена од насиља, Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања и Посебни протокол за заштиту жена од насиља.

¹¹³ ЦСР Нови Пазар.

¹¹⁴ Основни суд у Панчеву, Основни суд у Новом Пазару.

Обученост стручних радника органа старатељства

На основу истраживања које је спровео 2015. године, Заштитник грађана утврдио је да је у 2014. и 2015. години 41 стручњак из система социјалне заштите обучаван путем акредитованих програма обуке које се односе на заштиту жена од насиља а да је у истом периоду још 680 стручњака обучавано на акредитованим обукама које се односе на појаву насиља у породици уопште и заштиту жртава насиља, укључујући и заштиту жена од насиља.

Одговорност стручних радника органа старатељства за пропусте у раду

Ни у једном случају који је испитивао, Заштитник грађана није утврдио да је орган старатељства спроводио поступке у циљу утврђивања одговорности стручних радника за учињене пропусте, нити је према одговорним стручним радницима предузета нека мера (било дисциплинска, било мера корекције неправилног, нестручног или несавесног рада).

ПОСТУПАЊЕ ЗДРАВСТВЕНИХ УСТАНОВА

Поступање здравствених установа по сазнању или у сумњи на насиље над женом у породици и партнерским односима

Здравствене установе претежно нису имале никакве информације о породичном или партнерском насиљу. У једном испитаном случају, међутим, здравствена установа није обавестила полицију, центар за социјални рад или тужилаштво о сазнању да је пацијенткиња претрпела физичко насиље¹¹⁵. Ова установа је у изјашњењу Заштитника грађана навела да се „такви пацијенти или пацијенткиње упућују да попуне образац за пријављивање насиља у породици или насилнике и сама пријављује и саветује пацијенте да то и они ураде”. Заштитнику грађана је актом ове установе указано, међутим, и да ова „најоптерећенија здравствена установа у земљи у свом саставу нема психологе нити психијатре”.

---

¹¹⁵ Ургентни центар Клиничког центра Србије је 2015. године примио пацијенткињу која је навела да је „тучена од стране познате особе”. Пацијенткињи је пружена хитна здравствена услуга и „притом јој је дат савет да обавезно пријави полицији особу која јој је нанела повреде”.

Са друге стране, неке здравствене установе нису ни доставиле тражено изјашњење Заштитнику грађана, налазећи да Заштитнику грађана те информације не могу бити достављене јер за то не постоји правни основ¹¹⁶.

Обученост здравствених радника

Истраживање спроведено 2010. године са 621 здравственим радником и здравственим сарадником, показало је да: 82% здравствених радника и сарадника никада нису похађали било какву обуку о родно заснованом насиљу; 14% здравствених радника учествовало је на некој од обука у вези са темом насиља према женама¹¹⁷.

ОЦЕНА СТАЊА

Кључни фактори који доприносе успешној превенцији и заштити жена од насиља и деце од злостављања и занемаривања јесу благовременост и целовитост. Мере предузете већ при првим манифестацијама и блажим формама породичног и партнерског насиља и насиља над децом, уједно су и најефикасније мере, јер на самом почетку (могу да) отклоне, коригују, изолују и по потреби санкционишу насилно понашање, а жртви пружају ефикасну заштиту и успешну рехабилитацију.

Пуна међусобна размена свих информација између свих органа који су или могу бити укључени у заштиту жене од породичног и партнерског насиља и заштиту деце од злостављања и занемаривања обавеза је свих надлежних органа и нужен предуслов за достизање пуне ефикасности предузетих мера и њиховог оптималног ефекта. Изостанак размене информација или непотпуност и нередовност у размени информација повећавају ризик од губљења некада и виталних података о случају, који би – да су били познати – на другачији начин определили рад органа.

---

¹¹⁶ Општа болница у Пожаревцу није доставила изјашњење које је затражио Заштитник грађана, већ је од тог органа тражила „правни основ“ за достављање информација. Дом здравља Раковица није доставио тражене информације, позивајући се на дужност чувања података из медицинске документације, упркос одредбама Закона о заштитнику грађана који обавезује органе на достављање свих података без обзира на степен њихове тајности (чл. 21 Закона).

¹¹⁷ Посебан извештај Заштитника грађана о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља, доступан на: http://www.zastitnik.rs/attachments/3710_Poseban%20izvestaj%20Zastitnika%20građana%20o%20primeni%20Opšteg%20i%20posebnih%20protokola%20za%20zaštitu%20žena%20od%20nasilja.doc, приступљено 10.10.2016.

Размена информација, чак и када је редовна и квалитетна, неће омогућити жељени ефекат у сузбијању насиља, уколико им се не посвети одговарајућа пажња, дају тежина и значај. Свака информација која се односи на насиље према жени у породици и партнерским односима и на злостављање и занемаривање детета мора бити брижљиво и са дужном пажњом размотрена, сама за себе и у светлу других познатих података, правилно и у складу са прописима и стандардима рада интерпретирана и оцењена. Лежеран или немаран однос према кључним подацима скоро увек води погрешним интерпретацијама и закључцима и следствено погрешном избору мера и неефикасном поступању.

Заштитник грађана је више пута указао да излагање породичном насиљу дете чини жртвом злостављања и занемаривања, те је дужност органа да у тим случајевима у пуној мери поступају у складу са правилима и стандардима рада прописаним за случај насиља над дететом. Излагање детета породичном насиљу угрожава правилан развој и добробит детета у истој мери као и насиље које је непосредно усмерено на дете, захтева ефикасну и функционалну реакцију органа у циљу заустављања насиља, спречавања његовог понављања и дететове понављане трауматизације.

Противправно одузимање детета и спречавање детета да одржава личне контакте са родитељем са којим не живи инкриминисано је Кривичним закоником и представља облик злостављања и занемаривања детета који је разлог за лишење родитеља родитељског права. Надлежни органи дужни су да оваквом родитељском понашању приступе у складу са законом и предузму све мере како би се такво родитељско понашање прекинуло и санкционисало. Свако одлагање и пролонгирање у поступању органа, због протекла времена и велике осетљивости деце на родитељску инструментализацију и манипулацију, доводи до неотклоњивих или тешко отклоњивих последица по правилан дететов развој. Европски суд за људска права је пресудама донетим против Републике Србије заузео правни став да противправно одузимање детета и ускраћивање детету контаката са родитељем са којим не живи захтева брзу и ефикасну реакцију органа како би се спречила неотклоњива штета и повреда права на породични живот.

Истоветни или слични пропусти у раду органа, указују на неопходност да се без одлагања приступи свеобухватној процени узрока тих пропусти, утврђивању одговорности за њихово чињење и – у складу са законом – њиховом санкционисању и планирању активности у циљу отклањања или смањења ризика од њиховог понављања у будућности. Такво поступање одлика је одговорног рада и односа органа не само према корисницима – чији витални интереси, укључујући и живот и здравље, зависе од правилности њиховог рада – већ и према професији,

професионалном интегритету стручних лица и службеника и сопственом раду.

Заштитник грађана је, испитујући већи број случајева, утврдио истоветне или истоврсне пропусте полицијских службеника и стручних радника органа старатељства.

Заштитник грађана налази да је неопходно да Министарство унутрашњих послова приступи анализи поступања полицијских службеника, полазећи од чињеница које је утврдио Заштитник грађана. Исход анализе поступања ће бити мере у циљу отклањања уочених пропуста тамо где је то могуће и смањивања ризика од њиховог понављања у будућности. Заштитник грађана налази да ће такво поступање Министарства унутрашњих послова допринети унапређењу рада и одговорности полицијских службеника у случајевима породичног насиља, насиља над женама у партнерским односима и злостављања и занемаривања деце.

Заштитник грађана такође налази да је у отклањању пропуста у раду органа старатељства неопходан системски приступ који подразумева активно укључивање Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова као надзорних органа. Стога је Заштитник грађана препоручио овим органима да изврше надзор над стручним радом центара за социјални рад чији је рад Заштитник грађана контролисао, у складу са чињеницама које је утврдио Заштитник грађана, како би се отклонили постојећи пропусти у раду и (тамо где је то могуће) штетне последице пропуста, а рад органа старатељства у процесу заштите жена од насиља и заштите деце од злостављања и занемаривања унапредио. Заштитник грађана посебно има у виду могућност да евентуално налагање мера од стране надзорних органа може бити у супротности са најбољим интересима деце и жена жртава, те ће надзорни органи у сваком конкретном случају ценити целисходност изрицања мера и извршити одговарајући избор мера.

На основу свих утврђених чињеница и околности, Заштитник грађана је, применом чл. 31. ст. 2. Закона, дао препоруке Министарству унутрашњих послова, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарству здравља и Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова, у циљу отклањања утврђених пропуста у највећој могућој мери, унапређења рада органа и спречавања сличних пропуста у будућности.

IV

НОРМАТИВНИ ОКВИР

Приликом утврђивања пропуста, Заштитник грађана руководио се одредбама Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици¹¹⁸, Породичног закона¹¹⁹, Закона о социјалној заштити¹²⁰, Закона о полицији¹²¹, Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад¹²², Правилника о забрањеним поступањима запослених у социјалној заштити¹²³, Упутства о поступању полицијских службеника према малолетним и млађим пунолетним лицима¹²⁴, Општег протокола о поступању и сарадњи установа, органа и организација у борби против насиља над женама¹²⁵, Посебног протокола о поступању центара за социјални рад - органа старатељства у случајевима насиља у породици и женама у партнерским односима¹²⁶, Посебног протокола о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима¹²⁷, Општег протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања¹²⁸ и Посебног протокола о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања¹²⁹.

¹¹⁸ „Сл. гласник Републике Србије - Међународни уговори”, број 12/13, 4/14.

¹¹⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 и 6/15.

¹²⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 24/11.

¹²¹ „Сл. гласник РС”, бр. 101/05, 63/09, 92/11 и 64/15.

¹²² „Сл. гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

¹²³ „Сл. гласник РС”, бр. 8/2012.

¹²⁴ Упутство 01 број 4898/06 донео је министар унутрашњих послова, 01 05. 2006. године.

¹²⁵ Општи протокол усвојила је Влада Републике Србије новембра 2011. године.

¹²⁶ Посебни протокол донело је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, марта 2013. године.

¹²⁷ Посебни протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима који је Министарство унутрашњих послова донело у фебруару 2013. године.

¹²⁸ Влада Републике Србије усвојила Општи протокол септембра 2005. године.

¹²⁹ Посебни протокол, под бр. 01-1039/12-7, донело је Министарство унутрашњих послова 14. 03. 2012. године. Доношењем Протокола престао је да важи ранији Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања бр. 4645/05-17 од 11.10.2006. године.

Међународни прописи и стандарди

*Међународни пакт о грађанским и политичким правима*¹³⁰

Ратификацијом, потврђивањем или приступањем Међународном пакту о грађанским и политичким правима, државе су се обавезале да поштују и да јемче права прописана Пактом свим појединцима који се налазе на њиховој територији и потпадају под њихову власт без икаквог разликовања, нарочито, између осталог, у погледу пола¹³¹.

Државе су дужне да обезбеде једнако право мушкараца и жена на уживање свих политичких и грађанских права утврђених у овом Пакту¹³². Пред законом су сви једнаки и имају право на једнаку законску заштиту без икаквог разликовања. Закон ће забранити сваку дискриминацију и зајемчити свим лицима подједнаку и ефикасну заштиту против сваке дискриминације, између осталог, на основу пола¹³³.

Свако људско биће има право на живот¹³⁴, слободу и личну безбедност¹³⁵.

Породица је природна и основна ћелија друштва и има право на заштиту друштва и државе. Државе уговорнице дужне су да предузму одговарајуће мере ради обезбеђења једнакости у правима и дужностима супружника у односу на брак, за време брака и приликом његовог раскида, као и да у случају раскида брака обезбеде потребну заштиту деци¹³⁶.

Комитет за људска права је у својим Општим коментарима¹³⁷ затражио од држава чланица да уврсте у своје периодичне извештаје о спровођењу Пакта и информације о националном законодавству и праксама које се односе на насиље над женама и друге облике насиља, укључујући силовање¹³⁸.

¹³⁰ „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 7/71.

¹³¹ Чл. 2 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 7/71.

¹³² Чл. 3 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 7/71.

¹³³ Чл. 26 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 7/71.

¹³⁴ Чл. 6 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 7/71.

¹³⁵ Чл. 9 Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

¹³⁶ Чл. 23 Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

¹³⁷ Општи коментар Комитета за људска права бр. 28 (2000) о члану 3 Међународног пакта о грађанским и политичким правима (једнакост жена и мушкараца у правима).

¹³⁸ *Ибид.*

Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима¹³⁹

Ратификацијом, потврђивањем или приступањем Пакту, државе су дужне да гарантују да ће сва права која су прописана Међународним пактом о економским, социјалним и културним правима бити остварена без икакве дискриминације, између осталог, засноване на полу¹⁴⁰ и да обезбеде једнако право мушкарцима и женама да уживају сва економска, социјална и културна права која су прописана Пактом¹⁴¹.

Државе признају да треба да буду пружене што шира заштита и помоћ породици која је природни и основни саставни део друштва, као и да треба предузети посебне мере заштите и помоћи у корист деце и младих, без икакве дискриминације¹⁴².

Право је сваког лица на најбоље физичко и ментално здравље које може да постигне¹⁴².

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена¹⁴³

Дискриминација жена означава сваку разлику, искључење или ограничење у погледу пола, што има за последицу или циљ да угрози или онемогући признање, остварење или вршење од стране жена, људских права и основних слобода на политичком, економском, друштвеном, културном, грађанском или другом пољу, без обзира на њихово брачно стање, на основу равноправности мушкараца и жена¹⁴⁵.

Државе имају обавезу да спроводе свим одговарајућим средствима која им стоје на располагању и без одлагања, политику отклањања дискриминације жена, а посебно да усвоје одговарајуће законске и друге мере, укључујући и санкције кад је потребно, којима се забрањују сви видови дискриминације жена; да уведу правну заштиту права жена на равноправној основи с мушкарцима и да преко надлежних националних судова и других јавних институција обезбеде ефикасну заштиту жена од сваког поступка којим се врши дискриминација; да се уздрже од сваког поступка или праксе дискриминације жена и да обезбеде да јавни органи и институције поступају у складу с овом обавезом; и да предузму све подесне мере, укључујући

¹³⁹ „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори”, 7/71.

¹⁴⁰ Чл. 2 Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима.

¹⁴¹ Чл. 3 Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима.

¹⁴² Чл. 10 Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 7/71.

¹⁴³ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 12, доступно на <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/cescr.aspx> приступљено 10.10.2016.

¹⁴⁴ „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 11/8.1.

¹⁴⁵ Чл. 1 Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 11/81.

и законодавне, ради измене или укидања постојећих закона, прописа, обичаја и праксе који представљају дискриминацију жена¹⁴⁶.

Општа препорука бр. 19 Комитета за елиминисање свих облика дискриминације жена¹⁴⁷

Насиље над женама представља облик дискриминације у смислу члана 1. Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена и треба га сматрати озбиљним кршењем женских људских права. Комитет у Општој препоруци налаже предузимање свих неопходних мера ради елиминисања дискриминације жена и сузбијања насиља над женама, укључујући усвајање специфичне легислативе о свим облицима насиља над женама, кривичне санкције за учиниоце насиља, грађанске правне лекове, превентивне мере (подизање свести јавности и едукацију и заштитне мере (које укључују сервисе подршке за жртве насиља). На овај начин се општа одредба о забрани дискриминације на основу пола проширује тако да обухвати и родно засновано насиље – насиље усмерено према жени зато што је жена или насиље које у непропорционално већој мери погађа жене. Оно укључује радње које представљају физичко, психичко или сексуално злостављање или патњу, претње таквим радњама, принуду и друге видове ограничавања слободе. Став Комитета је да насиље према жени представља кршење њених међународно признатих људских права, без обзира на то да ли је учинилац службеник јавне власти или приватно лице.

Конвенција о правима детета¹⁴⁸

Државе су дужне да предузимају све одговарајуће законодавне, административне, социјалне и образовне мере ради заштите детета од свих облика физичког или менталног насиља, повреда или злоупотребе, занемаривања или немарног односа, малтретирања или експлоатације, укључујући и сексуалну злоупотребу, док је на бризи код родитеља, законитих старатеља или неког другог лица коме је поверена брига о детету. Такве заштитне мере треба да обухвате, по потреби, ефикасне поступке за установљавање социјалних програма за обезбеђење подршке неопходне детету и онима којима је поверена брига о детету, као и остале облике спречавања, утврђивања, пријављивања, прослеђивања, истраге,

¹⁴⁶ Чл. 2 Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 11/81.

¹⁴⁷ Општа препорука Комитета за елиминисање свих облика дискриминације жена, бр. 19, доступно на <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm> или на <http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/medjunarodni%20dokumenti.pdf> приступљено 10.10.2016.

¹⁴⁸ „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 15/90 и „Сл. лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 4/96 и 2/97.

поступања и праћења случајева овде наведеног злостављања детета и, по потреби, обраћања суду¹⁴⁹.

Општи коментар бр. 13 Комитета за права детета „Право детета на слободу од сваког облика насиља”¹⁵⁰

Изалагање детета насиљу у породици је облик менталног злостављања детета.

Конвенција о правима особа са инвалидитетом¹⁵¹

Државе признају да су жене и девојчице са инвалидитетом изложене вишеструкој дискриминацији и у том смислу предузеће мере ради осигуравања пуног и равноправног уживања свих људских права и основних слобода од стране жена и девојчица са инвалидитетом¹⁵².

У циљу заштите особа са инвалидитетом од експлоатације, насиља и злоупотребе државе чланице су се обавезале да ће предузети све одговарајуће законске, административне, социјалне, образовне и друге мере како би заштитиле особе са инвалидитетом, како у њиховом дому тако и изван њега, од свих облика експлоатације, насиља и злоупотребе, укључујући аспекте везане за пол. Ове мере треба да обезбеде, између осталог, одговарајуће облике помоћи и подршке, сходно полу и старости, особама са инвалидитетом и њиховим породицама и старатељима, укључујући пружање информација и обуку о томе како избећи, препознати и пријавити случајеве искоришћавања, насиља и злоупотребе. Приликом пружања заштите посебно се води рачуна о старости, полу и инвалидитету. Такође, у циљу спречавања настајања било каквих облика искоришћавања, насиља и злоупотребе, државе су преузеле обавезу да ће обезбедити да све олакшице и програми намењени особама са инвалидитетом буду ефикасно праћени од стране независних органа¹⁵³.

Државе су, осим тога, дужне да предузму све одговарајуће мере ради унапређења физичког, когнитивног и психолошког опоравка, рехабилитације и социјалне реинтеграције особа са инвалидитетом које постану жртве било каквог искоришћавања, насиља или злоупотребе, укључујући обезбеђивање услуга заштите.

---

¹⁴⁹ Чл. 19 Конвенције о правима детета, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 15/90 и „Службени лист ФРЈ – Међународни уговори”, бр. 4/96 и 2/97.

¹⁵⁰ Општи коментар Комитета за права детета, бр. 13. „Право детета на слободу од сваког облика насиља”, тачка 21, доступно на <http://www.pravadeteta.com/attachments/288 ОК%2013.pdf>, приступљено 10.10.2016.

¹⁵¹ „Сл. гласник РС”, бр. 42/09

¹⁵² Чл. 6 Конвенције о правима особа са инвалидитетом, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 42/09.

¹⁵³ Чл. 16 Конвенције о правима особа са инвалидитетом, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 42/09.

Такав опоравак и реинтеграција ће се реализовати у окружењу које подстиче здравље, благостање, самопоштовање, достојанство и самосталност личности водећи рачуна о потребама везаним за пол и старост. Обавеза држава је и да обезбеде ефикасне законе и политику, укључујући оне који се односе на жене и децу, како би се обезбедило да случајеви искоришћавања, насиља и злоупотребе особа са инвалидитетом буду идентификовани, испитани и, по потреби, кривично гоњени¹⁵⁴.

*Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода*¹⁵⁵

Уживање права и слобода предвиђених у овој Конвенцији обезбеђује се без дискриминације по било ком основу, као што, је између осталих, пол¹⁵⁶. Право на живот сваке особе заштићено је законом¹⁵⁷. Свако има право на слободу и безбедност личности¹⁵⁸. Јавне власти неће ни према коме вршити дискриминацију, по основу пола или других основа¹⁵⁹.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

- Државе су дужне да предузму неопходне законодавне односно друге мере заштите свих жртава од даљег насиља и да обезбеде одговарајуће механизме за делотворну сарадњу између свих надлежних државних органа, укључујући судове, јавна тужилаштва, органе унутрашњих послова, локалне и регионалне управе, као и невладине организације и остале релевантне организације и лица, у пружању заштите и подршке жртвама и сведоцима свих облика насиља, укључујући и упућивање на опште и специјализоване службе подршке. Мере које предузимају морају да испуњавају следеће критеријуме:
  - да су засноване на разумевању насиља над женама и насиља у породици из родне перспективе и да су усмерене на људска права и безбедност жртве;
  - да су засноване на интегрисаном приступу који узима у обзир однос између жртава, учинилаца, деце и њиховог ширег друштвеног окружења;

¹⁵⁴ Чл. 16 Конвенције о правима особа са инвалидитетом, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 42/09.

¹⁵⁵ „Сл. лист СЦГ – Међународни уговори”, број 9/03.

¹⁵⁶ Чл. 14 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/03.

¹⁵⁷ Чл. 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/03.

¹⁵⁸ Чл. 5 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/03.

¹⁵⁹ Чл. 1 Протокола бр. 12 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/03.

- да имају за циљ избегавање секундарне виктимизације;
- да имају за циљ оснаживање и економску независност жена жртава насиља;
- да, тамо где је то прикладно, различите службе за заштиту и подршку жртава буду у истим просторијама;
- да одговарају на специфичне потребе угрожених особа, укључујући и децу жртве, и да су им доступне¹⁶⁰.
- Нудећи адекватну и непосредну заштиту жртвама, стране се обавезују да предузму неопходне законодавне или друге мере и обезбеде да надлежни органи унутрашњих послова одговоре на све видове насиља обухваћених овом конвенцијом одмах и на прикладан начин. Укључујући и употребу превентивних оперативних мера и прикупљање доказа, стране се обавезују да предузму неопходне законодавне или друге мере и обезбеде да се одговорни органи унутрашњих послова укључе одмах и на прикладан начин у превенцију и заштиту од свих облика насиља обухваћених овом конвенцијом¹⁶¹.
- Стране се обавезују да предузму неопходне законодавне или друге мере и обезбеде да сви релевантни органи обаве процену ризика од смртности, озбиљности ситуације и ризика од понављања насиља с циљем управљања ризиком, и уколико је неопходно, обезбеде координирану заштиту и подршку.

Приликом обављања процене из става 1. овог члана, стране се обавезују да предвиде неопходне законодавне или друге мере за све фазе истраге и примене заштитних мера у вези са претпоставком да починиоци дела насиља обухваћених овом конвенцијом поседују ватрено оружје, односно имају приступ ватреном оружју¹⁶².

Ставови Европског суда за људска права

- Члан 1 у вези са чланом 3 Конвенције¹⁶³ намеће државама позитивну обавезу да обезбеде заштиту особа под њиховом јурисдикцијом од свих облика насиља прописаних чланом 3 Конвенције, укључујући и када насиље врше појединци. Ова обавеза укључује и ефикасну заштиту, између осталог, конкретног појединца или појединаца од кривичних

---

¹⁶⁰ Чл. 18 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 12/13, 4/14.

¹⁶¹ Чл. 50 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 12/13, 4/14.

¹⁶² Чл. 51 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 12/13, 4/14.

¹⁶³ Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/03.

дела трећих лица, као и разумне кораке за превенцију насиља за које су власти znale или морале знати¹⁶⁴.

- Члан 3 захтева да власти спроведу ефикасну истрагу наводног насиља чак и када га је извршио појединац. Да би истрага била ефикасна она мора бити у стању да доведе до утврђивања чињеница и до идентификације и кажњавања одговорних¹⁶⁵.
- Мешање власти у приватни и породични живот може постати неопходно у циљу заштите здравља и права једне особе или ради спречавања кривичних дела у одређеним случајевима. У том смислу, државе су дужне да успоставе и примењују у пракси одговарајући законски оквир усмерен на заштиту од насиља које чине појединци¹⁶⁶.
- Деца и друге рањиве особе уживају посебно право на ефикасну заштиту¹⁶⁷.
- Концепт приватног живота укључује и физички и психички интегритет једне особе. Позитивна обавеза власти – у неким случајевима на основу чланова 2 и 3 Конвенције, а у другим на основу члана 8 самостално или у комбинацији са чланом 3 Конвенције – може укључити, у одређеним случајевима, обавезу да се успостави и примењује у пракси одговарајући правни оквир који обезбеђује заштиту од насиља које чини појединац.

¹⁶⁴ „Article 1 of the Convention, taken in conjunction with Article 3, imposes on the States positive obligations to ensure that individuals within their jurisdiction are protected against all forms of ill-treatment prohibited under Article 3, including where such treatment is administered by private individuals (see *A. v. the United Kingdom*, 23 September 1998, § 22, Reports of Judgments and Decisions 1998-VI and *Opuz*, cited above, § 159). This obligation should include effective protection of, inter alia, an identified individual or individuals from the criminal acts of a third party, as well as reasonable steps to prevent ill-treatment of which the authorities knew or ought to have known” - став 49 пресуде Европског суда за људска права у случају Еремиа против Републике Молдавије, представка бр. [3564/11](#), пресуда донета 28.05.2013. године, доступно на [www.hudoc.echr.coe.in](#), приступљено 10.10.2016.

¹⁶⁵ „Furthermore, Article 3 requires that the authorities conduct an effective official investigation into the alleged ill-treatment even if such treatment has been inflicted by private individuals (see *M.C. v. Bulgaria*, no. 39272/98, § 151, ECHR 2003 XII, and *Denis Vasilyev v. Russia*, no. 32704/04, §§ 98-99, 17 December 2009). For the investigation to be regarded as „effective”, it should in principle be capable of leading to the establishment of the facts of the case and to the identification and punishment of those responsible” - став 51 исте пресуде, доступно на [www.hudoc.echr.coe.in](#), приступљено 10.10.2016.

¹⁶⁶ „Interference by the authorities with the private and family life may become necessary in order to protect the health and rights of a person or to prevent criminal acts in certain circumstances (see *Opuz*, cited above, § 144). To that end States are to maintain and apply in practice an adequate legal framework affording protection against acts of violence by private individuals” - став 52 исте пресуде, доступно на [www.hudoc.echr.coe.in](#), приступљено 10.10.2016.

¹⁶⁷ „Children and other vulnerable individuals, in particular, are entitled to effective protection” - став 64 пресуде Европског суда за људска права у случају Беваквa и С. против Бугарске (*Bevacqua and S. v. Bulgaria*), представка бр. 71127/01, пресуда донета 12.09.2008. године, доступно на [www.hudoc.echr.coe.in](#), приступљено 10.10.2016.

У том смислу Суд указује да је посебна рањивост жртва породичног насиља и потреба за активним укључивањем државе у циљу њихове заштите, наглашена у бројним међународним инструментима¹⁶⁸.

- Члан 2 налаже држави да предузме одговарајуће мере како би заштитила животе особа под њеном јурисдикцијом. То укључује примарну дужност државе да осигура право на живот доношењем делотворних кривичноправних одредби које ће одвраћати од чињења кривичних дела против особе, пропраћених извршним механизмима за спречавање, сузбијање и кажњавање повреда тих одредби¹⁶⁹.
- Право на поштовање породичног живота у складу са чланом 8 укључује и право родитеља на предузимање мера у циљу спајања са његовим или њеним дететом и обавезу – мада не апсолутну – националних власти да предузму такве мере¹⁷⁰.
- Уживање родитеља и детета у међусобном односу представља суштински елемент породичног живота у смислу члана 8 Конвенције¹⁷¹.
- Члан 8 за родитеље обухвата право на то да буду предузети кораци како би се они поново спојили са својом децом и обавезу националних власти да омогуће таква поновна спајања¹⁷².
- Примереност неке мере треба процењивати са становишта брзине њене примене, будући да проток времена може нанети непоправљиве последице односима између детета и родитеља са којим то дете не живи у заједници¹⁷³.

¹⁶⁸ „The concept of private life includes a person’s physical and psychological integrity. Furthermore, the authorities’ positive obligations – in some cases under Articles 2 or 3 and in other instances under Article 8 taken alone or in combination with Article 3 of the Convention – may include, in certain circumstances, a duty to maintain and apply in practice an adequate legal framework affording protection against acts of violence by private individuals (see the judgments cited in paragraph 85 above and, also, *Osman v. the United Kingdom*, judgment of 28 October 1998, Reports 1998 VIII, §§ 128-130, and *M.C. v. Bulgaria*, no. 39272/98, ECHR 2003 XII). The Court notes in this respect that the particular vulnerability of the victims of domestic violence and the need for active State involvement in their protection has been emphasised in a number of international instruments (see paragraphs 49-53 above)” - став 65 исте пресуде, доступно на www.hudoc.echr.coe.in, приступљено 10.10.2016.

¹⁶⁹ Став 49 пресуде Европског суда за људска права у случају Бранко Томашић и други против Хрватске (представка бр. 46598/06, пресуда донета 15.12.2009. године, доступно на <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//TOMASIC.pdf>, приступљено 10.10.2016.

¹⁷⁰ „The right to respect for one’s family life under Article 8 includes a parent’s right to the taking of measures with a view to his or her being reunited with his or her child and an obligation – albeit not absolute – on the national authorities to take such action (see, as a recent authority, *Šobotić-Gajić v. Bosnia and Herzegovina*, no. 27966/06, § 51, 6 November 2007, with further references” - став 65 пресуде у случају Беваква и С. против Бугарске (*Bevacqua and S. v. Bulgaria*), представка бр. 71127/01, пресуда донета 12.09.2008. године, доступно на www.hudoc.echr.coe.in, приступљено 10.10.2016.

¹⁷¹ Став 130 пресуде Европског суда за људска права у случају В.А.М. против Србије, представка бр. 39177/15, пресуда донета 13. 03. 2007. године, доступно на http://www.ombudsman.pravadeteta.com/index.php?option=com_content&view=article&id=375%3A2012-06-21-20-28-47&catid=47%3A2012-05-10-09-09-29&Itemid=60&lang=sr приступљено 10.10.2016.

¹⁷² Став 132 исте пресуде, доступно на www.hudoc.echr.coe.in, приступљено 10.10.2016.

¹⁷³ Став 133 исте пресуде, доступно на www.hudoc.echr.coe.in, приступљено 10.10.2016.

- Упркос томе што мере принуде према деци нису пожељне у овој осетљивој области, не може бити потпуно искључена примена санкција у случају незаконитог понашања родитеља са којим деца живе¹⁷⁴.
- Делотворно поштовање породичног животога захтева да будући односи између родитеља и деце не могу да се утврђују само на основу пуког истека времена¹⁷⁵.

Прописи Републике Србије

*Устав Републике Србије*¹⁷⁶

Држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности¹⁷⁷. Устав гарантује једнакост пред уставом и законом и право на једнаку законску заштиту, без дискриминације и забрањује сваку дискриминацију, по било ком основу¹⁷⁸.

Он јемчи: право на достојанство и слободан развој личности¹⁷⁹; право на живот¹⁸⁰; неповредивост физичког и психичког интегритета¹⁸¹; право на једнаку заштиту права и на правно средство¹⁸² и право на заштиту физичког и психичког здравља¹⁸³.

Устав јемчи посебну заштиту породице, мајке, самохраног родитеља и детета¹⁸⁴.

Породични закон

- Забрањено је насиље у породици. Свако има, у складу са законом, право на заштиту од насиља у породици¹⁸⁵.
- Насиље у породици јесте понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице¹⁸⁶.

¹⁷⁴ Став 135 исте пресуде, доступно на www.hudoc.echr.coe.in, приступљено 10.10.2016.

¹⁷⁵ Став 101 пресуде Европског суда за људска права у случају Томић против Србије, представка бр. 25959/06, пресуда донета 26.06.2007. године, доступно на http://www.ombudsman.pravadeteta.com/index.php?option=com_content&view=article&id=375%3A2012-06-21-20-28-47&catid=47%3A2012-05-10-09-09-29&Itemid=60&lang=sr приступљено 10.10.2016.

¹⁷⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 98/2006.

¹⁷⁷ Чл. 15 Устава Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.

¹⁷⁸ Чл. 21 Устава Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.

¹⁷⁹ Чл. 23 Устава Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.

¹⁸⁰ Чл. 24 Устава Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.

¹⁸¹ Чл. 25 Устава Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.

¹⁸² Чл. 36 Устава Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.

¹⁸³ Чл. 68 Устава Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.

¹⁸⁴ Чл. 66 Устава Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.

¹⁸⁵ Чл. 10 Породичног закона, „Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 и 6/15.

¹⁸⁶ Чл. 197 Породичног закона, „Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 и 6/15.

- Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којом се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице. Мере заштите од насиља у породици јесу:
  - издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности;
  - издавање налога за уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности;
  - забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености;
  - забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице;
  - забрана даљег узнемиравања члана породице¹⁸⁷.
- Поступак у спору за заштиту од насиља у породици покреће се тужбом. Тужбу за одређивање мере заштите од насиља у породици, као и за продужење мере заштите од насиља у породици, могу поднети: члан породице према коме је насиље извршено, његов законски заступник, јавни тужилац и орган старатељства¹⁸⁸.
- Родитељско право изведено је из дужности родитеља и постоји само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета¹⁸⁹.
- Свако, укључујући и родитеље, дужан је да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета¹⁹⁰.
- Родитељ злоупотребљава родитељско право ако физички, сексуално или емоционално злоставља дете. Родитељ грубо занемарује дужности из садржине родитељског права ако спречава одржавање личних односа детета и родитеља са којим дете не живи; или на други начин грубо занемарује дужности из садржине родитељског права¹⁹¹.

Закон о социјалној заштити

- Услуге социјалне заштите подељене су у следеће групе: услуге процене и планирања – процена стања, потреба, снага и ризика корисника и других значајних особа у његовом окружењу; саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге – интензивне услуге подршке породици која је у кризи; саветовање и подршка у случајевима насиља; породична терапија; медијација; СОС телефони¹⁹².

¹⁸⁷ Чл. 198 Породичног закона, „Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 и 6/15.

¹⁸⁸ Чл. 284 Породичног закона, „Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 и 6/15.

¹⁸⁹ Чл. 67 Породичног закона, „Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 и 6/15.

¹⁹⁰ Чл. 6 Породичног закона, „Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 и 6/15.

¹⁹¹ Чл. 81 Породичног закона, „Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 и 6/15.

¹⁹² Чл. 40 Закона о социјалној заштити, „Службени гласник РС”, бр. 24/11.

Корисник права или услуга социјалне заштите јесте појединац, односно породица која се суочава с препрекама у задовољавању потреба, услед чега не може да достигне или да одржи квалитет живота или која нема довољно средстава за подмирење основних животних потреба, а не може да их оствари својим радом, приходом од имовине или из других извора.

Пунолетно лице од навршених 26 до навршених 65 година (у даљем тексту: одрасли) и пунолетно лице старије од 65 година (у даљем тексту: старији корисник) јесту корисници када су њихово благостање, безбедност и продуктиван живот у друштву угрожен ризицима, а нарочито ако постоји опасност да ће постати жртве или ако јесту жртве самозанемаривања, занемаривања, злостављања, експлоатације и насиља у породици¹⁹³.

Услуге социјалне заштите пружају се у складу са најбољим интересом корисника, уважавајући његов животни циклус, пол, етничко и културно порекло, језик, вероисповест, животне навике, развојне потребе и потребе за додатном подршком у свакодневном функционисању¹⁹⁴.

Социјална заштита остварује се на начин који обезбеђује правовремено учовање потреба корисника и пружање услуга ради спречавања настанка и развоја стања која угрожавају безбедност и задовољавање животних потреба и ометају укључивање у друштво¹⁹⁵.

Министарство надлежно за социјалну заштиту врши надзор над радом органа, установа и других ималаца јавних овлашћења у вршењу овим законом поверених послова, у складу са законом којим се уређује државна управа¹⁹⁶.

Министарство надлежно за социјалну заштиту врши надзор над стручним радом центра за социјални рад, установе за домски смештај и центра за породични смештај и усвојење чији је оснивач Република Србија односно аутономна покрајина, установе за васпитање деце и омладине и завода за социјалну заштиту. У надзору над стручним радом утврђује се да ли су испуњени захтеви у односу на поштовање прописаних стручних процедура и на коришћење стручних знања и вештина које се примењују током пријема, процене, планирања, прегледа ефеката реализованих активности и завршетка рада са корисником, на основу увида у стручну документацију и процес пружања и ефеката услуга¹⁹⁷.

¹⁹³ Чл. 41 Закона о социјалној заштити, „Службени гласник РС”, бр. 24/11.

¹⁹⁴ Чл. 26 Закона о социјалној заштити, „Службени гласник РС”, бр. 24/11.

¹⁹⁵ Чл. 29 Закона о социјалној заштити, „Службени гласник РС”, бр. 24/11.

¹⁹⁶ Чл. 166 Закона о социјалној заштити, „Службени гласник РС”, бр. 24/11.

¹⁹⁷ Чл. 167 Закона о социјалној заштити, „Службени гласник РС”, бр. 24/11.

Закон о полицији

- Полиција сарађује са органима територијалне аутономије и локалне самоуправе на предузимању мера ради остваривања безбедности људи и имовине.
Полиција сарађује и са другим органима и установама, невладиним и другим организацијама, мањинским и другим организованим групама и самоорганизованим појединцима ради развијања партнерства у спречавању или откривању деликата и њихових учинилаца и остваривања других безбедносних циљева¹⁹⁸.
- У обављању полицијских послова полиција се придржава националних стандарда полицијског поступања, захтева утврђених законима и другим прописима и актима Републике Србије, као и међународним уговорима и конвенцијама које је усвојила Република Србија.
При обављању полицијских послова, у складу са ставом 1. овог члана, полиција се придржава и међународних стандарда полицијског поступања, а нарочито захтева утврђених међународним актима који се односе на: дужност служења људима; поштовање законитости и сузбијање незаконитости; остваривање људских права; недискриминацију при извршавању полицијских задатака; ограниченост и уздржаност у употреби средстава принуде; забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака; пружање помоћи настрадалим лицима; обавезу заштите поверљивих података; обавезу одбијања незаконитих наређења и отпор подмићивању, корупцији¹⁹⁹.
- Ако се при извршењу аката државних органа и правних лица са јавним овлашћењима основано очекује отпор, полиција ће тим органима и лицима, на њихов писани захтев, пружити помоћ ради омогућавања спровођења извршења²⁰⁰.

Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад

- Центар је дужан да свој рад организује на начин да омогући доступност услуга свима онима којима су оне потребне, са посебном пажњом усмереном на рањиве групе (деца, стари, инвалиди, припадници мањинских група и др.).
Доступност услуга центра обезбеђује се: координацијом активности са другим јавним службама, хуманитарним организацијама, удружењима грађана и другим организацијама у локалној заједници²⁰¹.

---

¹⁹⁸ Чл. 6 Закона о полицији, „Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09, 92/11 и 64/15.

¹⁹⁹ Чл. 12 Закона о полицији, „Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09, 92/11 и 64/15.

²⁰⁰ Чл. 3 Закона о полицији, „Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09, 92/11 и 64/15.

²⁰¹ Чл. 8 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

- Околности које се узимају у обзир при одређивању приоритета поступања и које се образлажу, јесу:
  - потребе за подршком или осигурањем безбедности, узраст, односно рањивост детета, одрасле или старе особе;
  - посебне одлике ситуације и тежина околности која угрожава дете, одраслу или стару особу;
  - претходна сазнања центра о случају;
  - постојећи стресови који угрожавају дете, одраслу или стару особу и породицу; неодложност поступања²⁰².

Почетна процена за децу и младе обухвата следеће садржаје:

- Процена ситуације и потреба детета и породице, укључујући и наводе из поднеска: безбедност детета, ризици, социјална историја, потребе детета и породице и подаци о инциденту који је изазвао забринутост или тешкоћу коју идентификује породица или упутна служба, односно орган;
- Рад са породицом на стварању безбедне ситуације за дете, односно превладавање актуелне тешкоће уколико је индиковано;
- Предузимање поступака за заштиту детета и аранжирање приступа услугама које треба да превазиђу постојећу ситуацију и одговоре на проблем, уколико је потребно.

Почетна процена за одрасле и старе особе обухвата следеће садржаје:

- процену стања и потреба одрасле или старе особе укључујући и наводе из пријаве, упута или захтева (биолошки, психолошки и социјални ризици, социјална историја, потребе корисника, као и подаци о инциденту који је изазвао забринутост, односно тешкоћу коју идентификује породица или упутна служба или орган);
- рад са корисником, члановима породице и другим значајним особама на превладавању актуелне тешкоће, односно, уколико је индиковано, стварању безбедне ситуације за одраслу или стару особу у ризику;
- предузимање поступака за заштиту одрасле или старе особе у ризику и аранжирање приступа услугама које треба да превазиђу постојећу ситуацију и одговоре на проблем, уколико је потребно²⁰³.

²⁰² Чл. 49 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

²⁰³ Чл. 56 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

- У циљу благовременог, целовитог и континуираног обезбеђивања услуга корисницима, сачињавају се посебни планови²⁰⁴.
- Планови пружања услуга корисницима морају садржати следеће опште елементе:
  - преглед информација из процене;
  - дефинисање циљева и то општег и посебних циљева рада;
  - за све идентификоване области проблема дефинисање показатеља – очекиваних исхода који треба да укажу да је постојећи проблем, потреба или ризик превазиђен, смањен или потреба задовољена (исходи треба да буду јасни, видљиви, специфични у смислу захтеваног понашања и услова којима се тежи и мерљиви, односно проверљиви);
  - одлуку о томе шта треба да се уради да би се достигли циљеви и исходи;
  - одређивање активности које ће се предузети и то: ко, како, када и где, да би се достигли постављени циљеви;
  - особе које су укључене, односно ко је одговоран за испуњење одређеног задатка о временски оквир којим се дефинишу датуми за почетак и за завршетак задатка;
  - опис поступака и показатеље којима особа или служба доказује да су задаци испуњени и достигнути циљеви рада, као и начине и временске рокове за редеофинисање плана уколико је потребно²⁰⁵.
- План услуга и мера за дете или младу особу, односно план услуга и мера за одраслу или стару особу континуирано се прати и прегледа, предузете услуге, мере и интервенције се документују, усклађују и мењају према постављеним циљевима²⁰⁶.
- Поновни преглед врши се на основу резултата евалуације најмање сваких шест месеци од дана доношења плана услуга, осим уколико планом није предвиђено да период буде краћи или уколико су посебним законом одређени други рокови²⁰⁷.
- Рад са корисником, односно пружање услуга кориснику окончаће се у следећим ситуацијама уколико:
  - корисник више не задовољава критеријуме за коришћење услуге;
  - корисник је одустао од коришћења услуга;

---

²⁰⁴ Чл. 66 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

²⁰⁵ Чл. 67 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

²⁰⁶ Чл. 77 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

²⁰⁷ Чл. 78 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

- кориснику даље услуге нису потребне;
- истекло је предвиђено време трајања услуге;
- млада особа се осамосталила или је стекла пословну способност пре пунолетства;
- центар више није месно надлежан, други центар је преузео рад са корисником;
- корисник је преминуо, односно проглашен је за умрлог²⁰⁸.

Правилник о забрањеним поступањима запослених у социјалној заштити

- Запосленом је забрањено занемаривање корисника²⁰⁹.
- Занемаривање је немар или пропуст запосленог да, с обзиром на стандарде услуге, правила струке, етичке стандарде, односно правила свог посла, обезбеди адекватно задовољавање потреба, заштиту корисника и развој детета у областима здравља, исхране, смештаја и безбедних животних услова и емоционалног развоја и образовања детета. Занемаривање обухвата и пропуст у обављању правилног надзора и заштите корисника од повређивања и самоповређивања²¹⁰.

Упутство о поступању полицијских службеника према малолетним и млађим пунолетним лицима

- Присуство стручног лица органа старатељства уместо родитеља, усвојоца или стараоца, обезбедиће се и у ситуацијама када овлашћена службена лица из тачке 7. став 1. овог Упутства, процене да присуство наведених субјеката није у складу са најбољим интересом детета, у случајевима извршења кривичних дела наведених у члану 150 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-правној заштити малолетних лица на штету детета, као и онда када би њихово присуство било иритирајуће за дете, и тиме у великој мери угрозило извршење полицијског задатка. Уколико у наведеним ситуацијама није могуће обезбедити присуство стручног лица органа старатељства, обезбедиће се присуство другог пословно способног лица које има искуства у раду са децом и које није запослено у полицији или умешано у догађај – одговорног лица установе за смештај корисника, психолога или педагога школе коју дете похађа²¹¹.

²⁰⁸ Чл. 83 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

²⁰⁹ Чл. 12 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

²¹⁰ Чл. 12 Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, „Службени гласник РС”, бр. 59/08, 37/10, 39/11, 1/12.

²¹¹ Тачка 11. Упутства о поступању полицијских службеника према малолетним и млађим пунолетним лицима, 01 бр. 4898/06 од 1. маја 2006.

- У случају постојања основа сумње да је од стране пунолетног лица извршено неко од кривичних дела наведених у члану 150 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, на штету детета, без одлагања обавештава се надлежни орган старатељства, који одређује начин привременог збрињавања детета код лица или установе и обезбеђује присуство лица у току прикушљања обавештења²¹².

Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у борби против насиља над женама

- Ради успостављања ефикасног система заштите жртава насиља у партнерском односу и у породици неопходно је успоставити континуирану мултисекторску сарадњу између институција које су носиоци система заштите. То подразумева сарадњу између установа социјалне заштите, посебно центара за социјални рад, полиције, тужилаштва, истражних судова и здравствених установа.
- Професионалци су дужни да уоче и препознају и друге знаке насиља и изразе сумњу да је оно присутно, као и да то примерено документују. То се постиже уколико се током обављања редовних активности и пружања других услуга постављају одговарајућа питања, односно обавља провера насиља у свим индикованим ситуацијама.
- Фактори који указују на настанак нарочито озбиљних последица насиља у породици:
  - вишеструке жртве,
  - претрпљени напад или поновљени напад на исту жртву,
  - жртва припада групацији нарочито рањивих чланова породице,
  - присуство других особа насиљу, нпр. рођака, а посебно деце или других нарочито рањивих чланова породице,
  - додатно понижавање и деградација жртве (нпр. фотографисање, излагање погледима других након извршеног насиља и друго).
- Потребно је обезбедити да жртва насиља добије сву потребну подршку како би се охрабрила да прихвати помоћ и предузме кораке за осигурање безбедности. Важно је изградити однос поверења и недвосмислено указивати да је насиље неприхватљив облик понашања, те да је одговорност за насиље увек на насилнику, а не на жртви. Неопходно је обезбедити потпуне информације о поступцима, процедурама и њиховим исходима, као и о приступачним ресурсима за помоћ и подршку жртви и другим угроженим члановима породице.

---

²¹² Тачка 12. Упутства о поступању полицијских службеника према малолетним и млађим пунолетним лицима, 01 бр. 4898/06 од 1. маја 2006.

- Када је, на основу разговора, очигледно да су насиљу над женама у породици изложена деца или други нарочито осетљиви чланови породице, потребно је обавезно пријавити случај центру за социјални рад.
- Околности које указују на постојање озбиљне непосредне опасности од насиља над женама у породици и у партнерским односима укључују један од наведених или чешће комбинацију више фактора, а посебно: претње убиством или самоубиством од стране насилника, претходни инциденти насиља, злоупотреба психоактивних супстанци, ескалација праћења, ухођења и узнемиравања жртве, њене фамилије или пријатеља, криминална историја учиниоца, без обзира да ли је у вези са насиљем, постојање судских мера заштите и историја њиховог непоштовања, доживљај страха код жртве и њена процена ризика да се насиље деси или понови.
- Да би се обезбедила хитна заштита жене жртве насиља у породици и партнерском односу и осталих чланова породице изложених насиљу, јавно тужилаштво и орган старатељства ће, у складу са законом, поднети тужбу за изрицање мера заштите од насиља у породици. У праћењу поштовања изречених мера заштите од насиља у породици потребно је да учесници у систему заштите размењују информације и предузимају одговарајуће поступке, у складу са законом.
- Службена лица која дођу у контакт са жртвом насиља пружиће јој потребну помоћ и подршку из своје надлежности и обезбедиће одговарајући поновни контакт и праћење. За планирање услуга и мера заштите жене жртве насиља и других чланова породице изложених насиљу сазива се конференција случаја. Сви учесници ће кроз сарадњу допринети изради индивидуалног плана интегрисаних услуга који обезбеђује целовиту, кохерентну, делотворну и ефикасну заштиту за жену жртву и ненасилне чланове њене породице. План заштите мора да осигура безбедност жртве, да заустави насиље и да спречи да се дело понови, да заштити права жртве, да омогући да слободно донесе одлуке у свом најбољем интересу, да добије услуге које служе њеном опоравку, оснаживању и осамостаљивању. Планиране мере морају бити међусобно добро усаглашене и усмерене на избегавање секундарне виктимизације жртве.
- Деца се сматрају жртвама насиља у породици, не само када га директно трпе, већ и када су изложена актима насиља које један члан породице врши над другим члановима као сведоци. Сведочење и изложеност насиљу трауматизује децу, било да директно посматрају насиље, или чују звуке, ударце, крике из непосредне близине, када знају да се насиље дешава или се може десити, односно када накнадно виде последице насиља међу члановима породице.

- Термин „дете сведок“ не односи се само на децу која непосредно присуствују чину насиља у породици, већ и на децу која су насиљу посредно изложена. У овим случајевима потребно је комплементарно применити и Општи протокол о заштити деце од злостављања и занемаривања.

Посебан протокол о поступању центара за социјални рад – органа старатељства у случајевима насиља у породици и женама у партнерским односима

- Околности које се узимају у обзир при одређивању приоритета поступања у случајевима насиља у породици и које се образлажу, јесу:
  - потреба за подршком или осигурањем безбедности жртве или детета индиректне жртве насиља у породици;
  - посебне одлике ситуације и тежина околности која угрожава жртву или дете индиректну жртву насиља у породици и може довести до акутног насиља у породици, које се не може спречити;
  - да ли је жртва насиља у породици или дете индиректна жртва насиља у породици, задобило физичке повреде или је претња таква да може доћи до физичког повређивања претходна сазнања центра за социјални рад – органа старатељства о конкретном случају насиља у породици;
  - квалитет сарадње чланова породице у којој се насиље дешава или у којој постоји ризик од настајања насиља у породици, у ранијим контактима са стручњацима центра за социјални рад органа старатељства;
  - објективне и субјективне околности у породици и односима чланова породице које угрожавају жртву насиља или дете индиректну жртву насиља у породици;
  - и друге околности које указују на приоритет поступања у случајевима насиља у породици.
- Почетна процена обухвата следеће садржаје који се односе на потребе корисника – жртве насиља у породици и детета индиректне жртве, сведока насиља у породици и саме породице; безбедност корисника жртве насиља у породици и детета индиректне жртве, сведока насиља у породици; ризике, социјалне историје, потребе, породице и податке о самом насиљу у породици.
- Почетна процена обухвата следеће садржаје који се односе на потребе корисника – жртве насиља у породици и детета индиректне жртве, сведока насиља у породици и саме породице; безбедност корисника жртве насиља у породици и детета индиректне жртве, сведока насиља у породици; ризике, социјалне историје, потребе, породице и податке о самом насиљу у породици.

Посебни протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима

- По доласку на место догађаја полицијски службеници су дужни да:
  - изврше идентификацију учиниоца насиља (једног или евентуално више), жртве и сведока догађаја;
  - раздвоје жртву и учиниоца насиља, а жртви насиља обезбеде физичку заштиту и омогуће да да изјаву о догађају без присуства учиниоца насиља и ван његовог видокруга;
  - прикупе све податке неопходне за расветљавање и доказивање кривичног или прекршајног дела, које се односи на насиље над женом у породици и у партнерским односима. При томе треба посебно узимати у обзир све информације које се тичу околности везаних за конкретни догађај насиља, прецизније одређивање врсте насиља и начина на који је почињено насиље, трајања, континуитета, евентуално ранијег насиља и да ли су надлежне институције већ поступале и у ком обиму;
  - посебно узму у обзир изложеност деце насиљу;
  - обавесте жртву насиља да ће о наведеном случају бити обавештен надлежан центар за социјални рад;
  - упознају учиниоца насиља о конкретним мерама које ће против њега предузети.
- Полицијски службеници који располажу горе наведеним информацијама морају бити свесни високог ризика који прати случајеве насиља у породици. Приликом прикупљања информација, потребно је да изврше процену могућих ризика по њихову безбедност као и по жртву и да предузму све неопходне мере и радње предострожности и заштите безбедности.
- Најчешћи ризици:
  - учинилац насиља има приступ, користи или прети употребом оружја;
  - претходна историја насиља у породици и ескалација насиља;
  - постојање судских мера забране и историја њиховог непоштовања;
  - постојање криминалне историје учиниоца (која не мора бити у вези са делима насиља у породици);
  - постојање злоупотребе алкохола или дрога или сумња на постојање психичких тешкоћа или болести;
  - доживљај страха жртве и њено мишљење о ризицима од будућег насиља;
  - актуелни проблеми у партнерским и породичним релацијама;
  - ако су деца присутна, да ли су већ, или да ли би могла бити повређена;

- претње жртви, њеној фамилији, пријатељима.
- О предузетим мерама полиције потребно је обавестити жртву.
- Полицијски службеник треба да размотри сва питања од значаја за процену безбедности жртве, као и других чланова породице и да са њима разговара о мерама њихове сигурности. У случајевима где постоји ризик од понављања виктимизације, полицијски службеник треба да упозори жртву о потенцијалном ризику у коме она, и евентуално њено дете, могу да се нађу.
- Уколико је потребно обавити разговор или одмах збринути дете или малолетника затражити долазак и интервенцију социјалног радника центра за социјални рад, водећи рачуна да боравак у полицијској станици буде што краћи.
- Пружање заштите не сме да зависи од спремности жртве да поднесе пријаву или сведочи против учиниоца насиља.
- Битно је обезбедити добру размену информација између свих учесника заштите. Центар за социјални рад је Законом о социјалној заштити и Правилником о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад обавезан да реализује координацију мера и услуга у заједници.
- Полиција треба да упућује све жртве насиља у породици и у партнерским односима на центар за социјални рад, да размењује информације и да учествује на конференцијама случаја које се организују у циљу израде плана заштите и услуга за жртве насиља.
- План заштите мора да осигура безбедност жртве, да заустави насиље и да спречи да се дело понови, да заштити права жртве, да јој омогући да слободно донесе одлуке у свом најбољем интересу, да добије услуге које служе њеном опоравку, оснаживању и осамостаљивању. План заштите и услуга треба да обезбеди поновни контакт са жртвом, праћење и процену ефеката предузетих мера.
- Израдити и упутити писане информације Центру за социјални рад о предузетим мерама и утврђеном стању у сврху предузимања социјално-интервенцијских мера или мера породично-правне заштите.

Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања

- „Емоционална злоупотреба подразумева везу између примарног пружаоца/или пружалаца неге и детета у којој се детету наноси стварна штета, односно која може потенцијално бити штетна по дете. Ово обухвата развојно неприкладне, недовољне или недоследне односе са дететом и укључује: излагање збуњујућим или трауматским догађајима и околностима (нпр. породичном насиљу)...”

- Улогу координатора у процесу заштите деце требало би да има центар за социјални рад (у даљем тексту: центар) који је, у нашем друштву, основна служба за заштиту деце и који, истовремено, врши послове органа старатељства.

Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања

- Да би се постигла ефикасна заштита и унапређење добробити малолетних лица, потребно је да међу њима постоје добра сарадња и јасно дефинисане улоге, у складу са одредбама Општег протокола, које се односе на ову област. Улога координатора у овом процесу је на центру за социјални рад (у даљем тексту: орган старатељства), у складу са његовом друштвеном функцијом – основне службе за заштиту малолетних лица, која истовремено врши и послове органа старатељства.
- О свим случајевима злостављања и/или занемаривања малолетних лица полиција без одлагања обавештава орган старатељства.
- У циљу посебне заштите личности малолетног лица жртве злостављања или занемаривања, овлашћена службена лица ће приликом предузимања мера и радњи:
  - поступати са нарочитом хитношћу, обазриво, водећи рачуна о зрелости, другим личним својствима и заштити приватности малолетног лица;
  - обавезно позвати представника органа старатељства и обавестити га о догађају са елементима злостављања и/или занемаривања малолетног лица, ради предузимања мера социјалне и породичноправне заштите.
- Сву потребну полицијску помоћ при извршењу услуга и мера за заштиту права или за обезбеђивање других потреба детета или малолетника, овлашћена службена лица пружају у складу са чл. 3. у вези чл. 16. Закона о полицији.

V

РЕЛЕВАНТНИ ПОСЕБНИ ИЗВЕШТАЈИ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Посебан извештај Заштитника грађана о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља

Недовољно препознавање насиља према женама, неразумевање положаја жене жртве, недовољна информисаност о постојању и садржају Општег и посебних протокола, недостатак адекватних евиденција, незадовољавајућа сарадња надлежних органа – део су недостатака у систему заштите жена од насиља које је утврдио Заштитник грађана²¹³. Надлежним органима упућене су препоруке у циљу ефикасније примене Општег и посебних протокола која ће довести до свеобухватније заштите жена жртава насиља у породици и партнерским односима, а нарочито да се спроводи редовно, планско, усклађено и континуирано информисање и обучавање стручњака у органима и установама надлежним за заштиту жена од насиља; да надлежни органи и поступајући службеници предузимају све радње за које су овлашћени и сарађују са другим органима и службеницима, а не да жртве насиља упућују да сами предузимају радње које су они могли да предузму службено; да органи старатељства у већој мери остварују сарадњу са другим органима (организовањем конференције случаја и на друге начине), подносе одговарајуће пријаве и покрећу судске поступке ради заштите жена од насиља у породици и партнерским односима; обезбедити двосмерност извештавања о насиљу над женама у породици и партнерским односима између полиције, органа старатељства, здравствених установа, јавних тужилаштава и судова; унапредити евиденције о случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима и интерна правила о документовању и извештавању о овим случајевима, а евиденције и правила међусобно ускладити, у складу са Општим и посебним протоколима; развијати услуге заштите и рехабилитације жртава насиља у породици и партнерским односима.

²¹³ Извештај доступан на: http://www.zastitnik.rs/attachments/3710_Poseban%20izvestaj%20Zastitnika%20građana%20o%20primeni%20Opsteg%20i%20posebnih%20protokola%20za%20zastitu%20žena%20od%20nasilja.doc приступљено 10.10.2016.

Посебан извештај Заштитника грађана о обукама за стицање и унапређење знања и компетенција за превенцију, сузбијање и заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима

Недовољан број обука о заштити жена од насиља у породици и партнерским односима, приметна неуједначеност у броју обука и обухвату запослених који су обуке похађали у различитим системима, одсуство одговарајуће евиденције о обукама, њиховима садржајима и циљевима обука и броју запослених који су обуке похађали, одсуство процене усвојености знања и вештина запослених који су непосредно ангажовани на пословима заштите жена од насиља и начина примене стечених знања у пракси, неки су од недостатака које је утврдио Заштитник грађана²¹⁴ и који значајно доприносе настанку пропуста у раду органа у заштити жена од породичног и партнерског насиља. Заштитник грађана препоручио је, између осталог, редовно, планско, усклађено и континуирано информисање и обучавање стручњака у органима и установама надлежним за заштиту жена од насиља; редовно добијање, размену и евиденцију података о свим обукама о заштити жена од насиља које су похађали запослени у системима социјалне заштите, унутрашњих послова, правосуђа, здравља, образовања и државне управе; да органи приликом контроле и процене квалитета рада запослених прибављају информације о томе које су обуке и стручна усавршавања о заштити жена од насиља похађали запослени и како се стечено знање примењује у раду; да у циљу успостављања и развијања стандарда рада и уједначавања поступања у заштити жена од насиља државни органи доносе обавезујућа упутства о поступању у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, препознавања жртава насиља над женама и поступања у случајевима сазнања или сумње на насиље над женом.

---

²¹⁷ Извештај доступан на: <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebnii-izvestaji/4613-2016-02-26-10-48-42>, приступљено 10.10.2016.

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

351.941(497.11)

343.85:343.62-055.2(497.11)

364.63-055.2(497.11)

ЗАШТИТА жена од насиља у породици и партнерским односима :
Изабране препоруке Заштитника грађана / [приредиле Наташа Јовић,
Борјана Перуничкић, Снежана Нешић]. - Београд : Заштитник грађана,
2016 (Београд : Интерпринт).

- 61 стр. : табеле ; 25 cm

Тираж 200. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-87945-34-0

1. Јовић, Наташа [приређивач, сакупљач]

а) Омбудсман - Србија - Извештаји б) Жртве насиља - Жене - Заштита
- Србија COBISS.SR-ID 226960908

